ΕΠΤΑΔΟΦΟΣ ΝΕΑ.

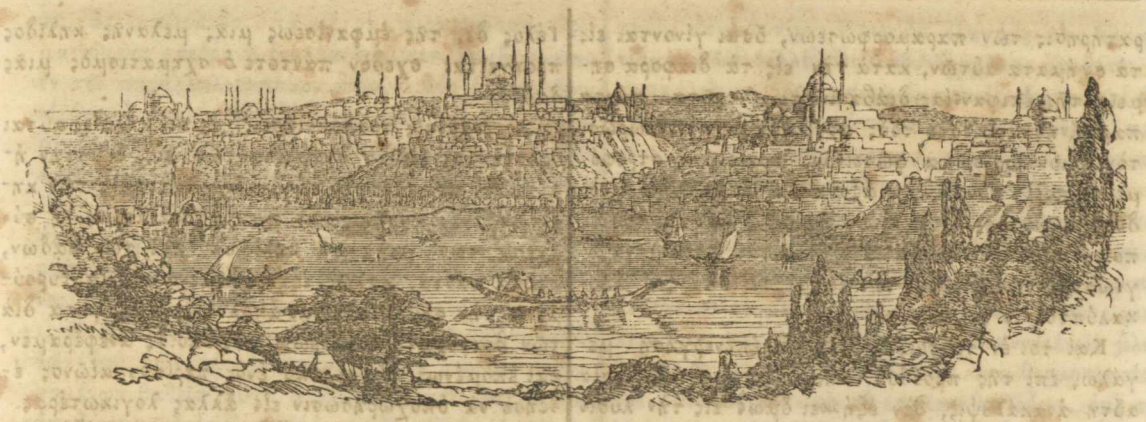

31 ΜΑΪΟΥ, 1865. ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ. ΑΡΙΘΜΟΣ 10.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ.

ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ Κ. ΦΑΥΕ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Τὸ ὁρίσαι τὴν φυσικὴν τοῦ ἡλίου σύστασιν, τὸ ἐξακριβῶσαι τὴν φύσιν τῆς ὕλης, ἐξ ἧς σχηματίζεται ὁ ἀστὴρ οὗτος, καὶ τὸ διευκρινίσαι τὴν πρώτην ἀρχὴν τῶν ἐκ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἐκπεμπομένων θερμῶν καὶ φωτεινῶν ἀκτίνων, ἰδοὺ βεβαίως τινὰ ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ζητημάτων, ἅτινα προσκαλεῖται νὰ λύσῃ ἡ ἀστρονομικὴ ἐπιστήμη. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς, ὅτι εἰς τὰ ἀπὸ τοσούτων αἰώνων τεθέντα ταῦτα ζητήματα οἱ ἀστρονόμοι πλέον ἢ ἅπαξ ἠθέλησαν νὰ δώσωσιν ἀπάντησίν τινα, ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ὑπῆρξαν μάταιαι μέχρι τοῦδε. Πολλαὶ καὶ εὐφυεῖς ὑποθέσεις προετάθησαν, ἀλλ' ἅπασαι, ὑπὸ τῆς ἀκριβοῦς παρατηρήσεως ἀνατραπεῖσαι, ὑπεχώρησαν εἰς νέας, καὶ ἐν τοσούτῳ ἡ ἐπιστήμη ἔμεινεν ἀνίσχυρος εἰς τὸ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ὑλικὸν οἰκοδόμημα τοῦ ἀστέρος, περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται τὸ ἡμέτερον πλανητικὸν σύστημα.

Οἱ ἀρχαῖοι, οἵτινες ἐγνώριζον περὶ τοῦ ἡλίου ὅ,τι διὰ τῶν γυμνῶν ὀφθαλμῶν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀστέρος τούτου, ἀπηλλάττοντο εὐκόλως τοῦ ἄλλως δυσκόλου τούτου προβλήματος. Διότι δὶ αὐτοὺς ὁ ἥλιος ἦτο ὁτὲ μὲν πύρινον ἅρμα, ὁτὲ δὲ λαμπὰς, ἀνάπτουσα καθ' ἑκάστην πρωΐαν, καὶ καθ' ἑκάστην ἑσπέραν σβεννυμένη ἐν τοῖς κόλποις τῶν ὑδάτων· ἕτεροι δ' ἔβλεπον ἐν αὐτῷ λίθον φλογώδη, καὶ ἕτεροι πεπυρακτωμένον ὄγκον σιδήρου. Αἱ ἀφελεῖς αὗται ἑρμηνεῖαι διήρκεσαν ἐπὶ μακρὸν, αἱ δὲ περὶ τούτου γνώσεις ἀνεπτύχθησαν βραδέως, ὥστε καὶ νῦν ἔτι ἀπαντῶνται πολλοὶ, ἀρκούμενοι εἰς τὸν ἁπλοῦν τοῦτον τύπον: «ὁ ἥλιος εἶναι σφαῖρα πυρίνη, ἀκίνητος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ οὐρανοῦ». Ἀλλ' εἰς τὸν τύπον τοῦτον δὲν εὐαρεστεῖται καὶ ὁ διὰ τοῦ ἀστρονομικοῦ τηλεσκοπίου ἐξετάζων μετὰ προσοχῆς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου παρατηρητής. Καὶ τῷ ὄντι, εἰς τὰ βλέμματα τούτου ὁ ἥλιος φαίνεται διάφορος· δὲν φεγγοβολεῖ ἀεννάως, οὐδὲ εἶναι, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν ἀρχαίων, καθαρὸν πῦρ· διότι διατρέχουσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ κηλῖδές τινες, ἄλλαι μὲν σκιώδεις, ἄλλαι δὲ φωτειναί· καὶ αἱ κηλῖδες αὗται, ὧν ὁ ἀριθμὸς καὶ αἱ διαστάσεις ποικίλλουσι πολὺ, ὁραταὶ κατ' ἀρχὰς πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου μέρος, προχωροῦσι βαθμηδὸν πρὸς τὸ δυτικὸν, ὅπου φθάνουσι μετὰ 14 ἡμερῶν δρόμον· ἐκεῖ δὲ χάνονται, καὶ τὸ συχνότερον ὁ παρατηρητὴς δὲν ἐπαναβλέπει αὐτὰς πλέον· ἀλλ' ἐνίοτε, καὶ ὅτε μάλιστα εἶναι μεγάλων διαστάσεων, τὰς βλέπει ἐκ νέου ἀναπηδώσας πρὸς ἀνατολὰς μετὰ 14 ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀφανείας αὐτῶν, ἐπαναλαμβανούσας τὸν πρῶτον δρόμον αὐτῶν καὶ πάλιν ὡς τὸ πρῶτον χανομένας πρὸς ἀνατολὰς, ὅπως ἀναφανῶσιν ἐκ νέου πρὸς δυσμὰς μετὰ 14 ἡμερῶν ἔκλειψιν. Αἱ ἀλληλοδιάδοχοι αὗται ἐμφανίσεις καὶ ἐκλείψεις δύνανται εἴς τινας κηλῖδας ν' ἀνανεωθῶσιν ἐπὶ πέντε καὶ μάλιστα ἓξ μῆνας· ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει παράδειγμα ὅτι ὡρισμένη τις κηλὶς διετέλεσε μακρότερον ἐπὶ τῆς ἡλιακῆς σφαίρας.

Ὅτε, πρὸ δύο καὶ ἡμίσεως αἰώνων, οἱ ἀστρονόμοι ἀνεγνώρισαν τὴν ὕπαρξιν τῶν κηλίδων τούτων καὶ ἐβεβαίωσαν τὴν τακτικὴν πορείαν αὐτῶν, ἔκτοτε παρεδέχθησαν ἀμέσως καὶ τὴν φύσιν τῆς τὸν ἥλιον ἐμψυχούσης κινήσεως. Ἡ μετὰ προσοχῆς ἐξέτασις τῶν ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν κηλίδων παρουσιαζομένων σταθερῶν χαρακτηριστικῶν· ἡ ἐναργὴς κίνησις αὐτῶν, βραδυτέρα οὖσα ὅτε ἐγγίζουσι τὰ ἄκρα τοῦ ἡλίου, ἢ ὅσον ὅτε προσπελάζουσιν εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ· ἡ πορεία αὐτῶν, γενομένη πάντοτε παραλλήλως πρὸς τὰς διευθύνσεις τῶν προγενεστέρων κηλίδων· καὶ τέλος, ἡ γενικὴ πα-

ρατήρησις τῶν παραμορφώσεων, ὅσαι γίνονται εἰς τὰ σχήματα αὐτῶν, κατὰ τὴν εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τῆς ἐπιφανείας διάβασίν των· ταῦτα πάντα παρεκίνησαν ἔκτοτε τοὺς ἀστρονόμους νὰ θεωρῶσι τὸν ἥλιον ὡς σῶμα φωτεινόν, σφαιρικόν, στρεφόμενον περὶ τὸν ἴδιον ἄξονα ἀπ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἐντὸς 27 περίπου ἡμερῶν, καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἐπιφάνειαν ἀνελίσσονται φαινόμενα ἄγνωστα, τῶν ὁποίων τὴν ἐφήμερον ὕπαρξιν ἀποκαλύπτουσιν αἱ κηλῖδες.

Καὶ τοι ἐν τούτοις ἔμελλε νὰ ἐπενεργήσῃ μεγάλως ἐπὶ τῆς προόδου τῆς ἐπιστήμης ἡ ὡραία αὕτη ἀνακάλυψις, δὲν ἐξήκει ὅμως εἰς τὴν λύσιν τοσούτων προβλημάτων, ἅτινα διεγείρει ἡ περὶ τοῦ ἡλίου μελέτη. Δὲν ἔλεγέ τι περὶ τῆς ὑλικῆς συστάσεως τοῦ ἀστέρος τούτου καὶ ἑπομένως ἐν τῶν σπουδαιοτέρων μερῶν τοῦ ζητήματος τούτου ἀφίνετο εἰσέτι εἰς εἰκασίας, αἵτινες, περιπλέον, δὲν ἔλειπον.

Ὁ Γαλιλαῖος ὑπέθετε τὸν ἥλιον σῶμα στερεὸν, φωτεινὸν, περικυκλούμενον ὑπὸ λεπτοῦ τινος ὑγροῦ, ἀναλόγου πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀτμοσφαῖραν, καὶ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ ὁποίου νέφη, ὅμοια πρὸς τὰ νέφη τῆς γῆς, σχηματίζουσι σκοτεινὰς κηλῖδας. Ὁ Σχέϊνερ ἐξελάμβανεν αὐτὸν περικυκλούμενον ὑπὸ ὠκεανοῦ πυρὸς, ἔχοντος τὰς θυελλώδεις κινήσεις αὐτοῦ, τὰς ἀβύσσους καὶ τὰς ὑφάλους του. Ὁ Λαχίρος συνέθετε τὸν ἀστέρα τοῦτον ἐξ ὄγκου πεπυρωμένου ῥευστοῦ, ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ ὁποίου κολυμβῶσιν ἀδιαφανῆ καὶ σκιώδη σώματα. Τοὐναντίον δὲ, ὁ Φοντενέλλης ἐσχημάτιζεν αὐτὸν ἐκ πυρῆνος στερροῦ, μέλανος καὶ κεκαλυμμένου ὑπὸ ὑγροῦ φωτεινοῦ στρώματος, ὅθεν ἡ παλίῤῥοια καὶ ἡ ἄμπωτις ἀνεδείκνυον ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν σκοτεινούς τινας βράχους. Ἄλλοι δὲ ἀστρονόμοι ἤθελον ὅτι αἱ κηλῖδες παρήχθησαν ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἡλίου ἐκρήξεως ἡφαιστείων κρατήρων, κ. τ. λ.

Αἱ ὑποθέσεις αὗται εἶναι μὲν τὸ πλεῖστον ἀποδεκταὶ, ἐν ὅσῳ τις περιορίζεται εἰς τὴν ἐπιπόλαιον ἐξέτασιν τῶν κηλίδων τοῦ ἡλίου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐάν τις ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀστέρος τούτου ἐνεργουμένων φαινομένων. Εὐθὺς δ' ἐν πρώτοις ὑπενθυμίσωμεν ὅτι αἱ κηλῖδες εἶναι δύο εἰδῶν· αἱ μὲν, μέλαναι καὶ εὐπαρατήρητοι, σύγκεινται ἐκ μέρους ἐντελῶς σκοτεινοῦ, ἢ πυρῆνος, σχήματος ἀκανονίστου καὶ ὀδοντωτοῦ καὶ πανταχόθεν περιβαλλόμεναι ὑπὸ ζώνης φωτεινοτέρας τοῦ πυρῆνος, σκοτεινοτέρας δὲ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, καὶ ἣν καλοῦσιν *ὑποσκίασιν*· αἱ δὲ, τοὐναντίον, λαμπραὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡλίου φωτεινότεραι, χωρίζονται μετὰ λάμψεως ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, ἔχουσιν ὁμογενῆ κατασκευὴν καὶ εἶναι αἱ καλούμεναι φωτειναὶ ἀκτῖνες, ἢ *δᾷδες*. Ἑκάστη μελανὴ κηλὶς φέρει μεθ' ἑαυτῆς συνήθως πυρῆνα καὶ ὑποσκίασιν· ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς ἔχουσι πυρῆνα ἄνευ ὑποσκιάσεως καὶ τ' ἀνάπαλιν. Γέλος δὲ, τῆς ἐμφανίσεως μιᾶς μελανῆς κηλῖδος προηγεῖται σχεδὸν πάντοτε ὁ σχηματισμὸς μιᾶς δᾴδος.

Αἱ ἐναργεῖς τροποποιήσεις, ἃς αἱ κηλῖδες αὗται ὑφίστανται εἰς τὸ σχῆμα αὐτῶν εἰς ἑκάστην ἡμίσειαν περιστροφήν των, ὁ σχηματισμὸς τῶν κηλίδων ἄνευ πυρῆνος καὶ ἄνευ ὑποσκιάσεως, ἡ σύγχεσις τῶν μελανῶν κηλίδων καὶ τῶν δᾴδων, ταῦτα πάντα, καλῶς ἐξηκριβωμένα καὶ μαρτυρούμενα τὴν σήμερον, εἶναι ἀπολύτως ἀνεξήγητα διὰ τῶν διαφόρων ὑποθέσεων, τὰς ὁποίας ἀνεφέραμεν, καὶ ἑπομένως αὗται ἀπὸ ἑνὸς περίπου αἰῶνος ἐδέησε νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς ἄλλας λογικωτέρας.

Δύο θεωρίαι παρουσιάζονται τανῦν εἰς ἐξήγησιν τῆς φυσικῆς τοῦ ἡλίου συστάσεως. Ἡ μία τούτων, σχεδὸν παρὰ πάντων δεκτὴ γενομένη, ὁρίζεται συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα θεωρία τῶν τριῶν ἀτμοσφαιρῶν· ἡ δὲ ἄλλη, πρὸ πέντε περίπου ἐτῶν ἐγκαινισθεῖσα παρὰ τοῦ Κ. Κιρχὸρφ, προσεγγίζει μᾶλλον τὴν ἀρχικὴν ὑπόθεσιν τοῦ Γαλιλαίου.

Κατὰ τὴν πρώτην τῶν δύο τούτων θεωριῶν, ἡ θερμότης καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἐκπηγάζουσιν οὐχὶ ἐκ σώματος στερεοῦ ἢ ῥευστοῦ, ἀλλ' ἐκ πεπυρακτωμένου ὄγκου ἀερίου καὶ ἀτμῶν. Ὁ ἥλιος σχηματίζεται ἐκ κεντρικοῦ τινος πυρῆνος στερεοῦ, σχετικῶς μέλανος καὶ ψυχροῦ καὶ περικυκλουμένου πανταχόθεν ὑπὸ τριῶν ὁμοκέντρων ἀτμοσφαιρῶν. Τούτων δ' ἡ πρώτη, ἁπτομένη τοῦ κεντρικοῦ πυρῆνος, σχηματίζεται ὑπὸ νεφῶν, ὁμοίων τοῖς γηΐνοις νέφεσιν, ὀλίγον δὲ ἢ παντελῶς φωτεινῶν καθ' ἑαυτὰ, ἀλλ' ἱκανῶν ν' ἀντανακλάσωσιν ὁλοσχερῶς τὰς προσβαλλούσας αὐτὰ ἀκτῖνας, καὶ καλυπτόντων δίκην ἀλεξιπύρου τὸν κεντρικὸν ὄγκον. Τὴν ἀτμοσφαῖραν ταύτην διαδέχεται δευτέρα, φύσεως διαφόρου, ἥτις, συγκειμένη ἐκ πεπυρακτωμένων ὑλῶν, ἐκπέμπει σταθερῶς μεγίστους ὄγκους θερμότητος καὶ φωτός· αὕτη δὲ δίδει εἰς τὸν ἡλιακὸν δίσκον τὴν λάμψιν αὐτοῦ, ἄν τις ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτοῦ περιορίζῃ τὰ ὁρατὰ μέλη τοῦ ἡλίου, καὶ εἰς ταύτην οἱ ἀστρονόμοι ἔδωκαν τὸ χαρακτηριστικὸν ὄνομα φωτοσφαίρας. Τέλος, τρίτη ἀτμοσφαῖρα, ἀεριώδης καὶ διαφανὴς, οὐχὶ δὲ φωτεινὴ καθ' ἑαυτὴν, περικαλύπτει ὁλόκληρον τὸν ἀστέρα.

Ἡ θεωρία αὕτη, ἐπινοηθεῖσα τῷ 1774 ὑπὸ τοῦ ἐκ Γλασκόβου Οὐίλσωνος, ὑποθέτοντος ὅτι ὁ ἥλιος σύγκειται ὑπὸ σκοτεινῆς σφαίρας, καλυπτομένης ὑπὸ ἑνὸς μόνου πεπυρακτωμένου περικαλύμματος, συμπληρωθεῖσα εἴκοσιν ἔτη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Οὐίλλιαμ Ἑρσχέλλου, εὑρίσκοντος ἐν τῇ ὑπερεπιθέσει τῶν τριῶν ἀτμοσφαιρῶν τὴν ἐξήγησιν τῶν δᾴδων καὶ τῶν μελανῶν κηλίδων, ἡ θεωρία, λέγομεν, αὕτη ἔλαβεν ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν σπουδαίαν πειραματικὴν ἐπιβεβαίωσιν. Ὁ Ἀρηγὸ κατέδειξε τῷ ὄντι, ὅτι τὸ ἐκ τῶν ἄκρων τοῦ ἡλίου ἐκπεμπόμενον φῶς ἔχει ἰδιότητας, ἃς μόνον τὸ φῶς τῶν πεπυρωμένων ἀερίων κατέχει. Αἱ ἀκτῖνες, ἃς ἐκπέμπουσι τὰ μέχρι πυρακτώσεως θερμαινόμενα στερρὰ ἢ ῥευστὰ σώματα, λαμβανόμενα ἐν τῷ παραλληλοσκοπίῳ, δίδουσι δύο ἑτεροχρόους εἰκόνας, ἀρκεῖ νὰ ἐξέλθωσιν ὑπὸ γωνίαν ἱκανῶς μικράν. Τὸ πρᾶγμα ὅμως διαφέρει, ἐὰν αἱ εἰκόνες προέρχονται εἴτε ἐκ τῶν ἄκρων τοῦ ἡλίου, εἴτε ἐξ ἀεριώδους πεπυρωμένου ὄγκου. Τότε δὲ οὐδεμία ἀλλοίωσις τοῦ φωτὸς καταδηλοῦται καὶ ἐν τῷ παραλληλοσκοπίῳ παρατηροῦνται δύο μόνον εἰκόνες καὶ ἴσης ἐντάσεως.

Ἡ μεταξὺ τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καὶ τῶν ἐκ τῶν πεπυρωμένων ἀερίων προερχομένων βαθεῖα αὕτη ἀναλογία ἐπιτρέπει ἡμῖν ν' ἀποδώσωμεν εἰς ἀμφοτέρας τὴν αὐτὴν καταγωγὴν καὶ ἡ θεωρία τοῦ Ἑρσχέλλου ἐνισχύεται ἀρκούντως.

Περιπλέον δὲ, ἐὰν παραδεχθῶμεν τὰς βλέψεις τοῦ διασήμου τούτου ἀστρονόμου, ἐὰν εἰς τὴν ὑποθεσιν τῶν τριῶν ὁμοκέντρων ἀτμοσφαιρῶν ἑνώσωμεν τὴν τῶν ἀεριωδῶν καθέτων ῥευμάτων, ἅτινα ὑψοῦνται ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ ἡλίου εἰς τὴν περιφέρειαν ὡς τὰ τῶν γηΐνων ἡφαιστείων, εὐκόλως τότε ἐννοοῦμεν ἅπαντα τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἡλίου ὁρατὰ φαινόμενα. Τὰ ῥεύματα ταῦτα, ῥιπτόμενα σφοδρῶς διὰ μέσου τῶν ἀεριωδῶν περικαλυμμάτων τοῦ ἡλίου, διασχίζουσιν αὐτὰ καὶ μεταβάλλουσι τὴν θέαν αὐτῶν διαφοροτρόπως. Ὁτὲ μὲν ἵστανται καὶ θλῶνται κατὰ τῆς φωτοσφαίρας, καὶ τότε ὑπὸ τὴν πίεσιν αὐτῶν τὸ φωτεινὸν στρῶμα ἐγείρεται ὡς μέγα ῥεῦμα καὶ ἡ ἐπιτόπιος συσσώρευσις τοῦ πεπυρωμένου ὄγκου προξενεῖ δᾴδα, ὁτὲ δὲ, τοὐναντίον, τὸ ῥεῦμα σχίζει τὴν φωτόσφαιραν ὡς καὶ τὸ κατώτερον στρῶμα, ὁ πυρὴν καθορᾶται διὰ μέσου τοῦ ἀραιώματος καὶ ἐπὶ τοῦ δίσκου φαίνεται σκοτεινὴ κηλίς. Ἐν γένει δὲ, κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, ἐξηγοῦνται εὐκόλως ὁ σχηματισμὸς τῶν ἄνευ ὑποσκιάσεως κηλίδων, ὁ σχηματισμὸς τῶν μονήρων ὑποσκιάσεων καὶ ἡ πρὸ τῆς παραγωγῆς τῶν μελανῶν κηλίδων ἐμφάνισις τῶν δᾴδων.

Ὁμολογητέον ἐν τούτοις, ὅτι ἡ θεωρία αὕτη τοῦ Ἑρσχέλλου δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀποχρῶσα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι δὲν ἐπιδέχεται σπουδαίας ἀντιλογίας, ἀλλ οὐδὲν ἧττον δὲν φέρει τὴν ἀπαιτουμένην πεποίθησιν εἰς τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ἀλλόκοτος ὑπόθεσις περὶ τριπλῆς ἀτμοσφαίρας, περὶ κυκλούσης σκοτεινὴν σφαῖραν, εἶναι μὲν εὐφυὲς ἐπινόημα, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ἡ ἔκφρασις τῆς ἀληθείας.

Ἑτέρα θεωρία ἐγεννήθη πρὸ τεσσάρων ἢ πέντε ἐτῶν κατὰ συνέπειαν τῶν ὑπὸ τῶν Κ. Κ. Βυνσὲν καὶ Κιρχὸρφ γενομένων ἀξιολόγων ἀνακαλύψεων ἐπὶ τῆς ἀναλύσεως τοῦ ἡλιακοῦ φωτός. Ἡ ὑπόθεσις ἐνταῦθα εἶναι ὅλως διάφορος· διότι, κατ' αὐτὴν, ὁ ἥλιος εἶναι ῥευστὸς ὄγκος, οὗ τινος ἡ πεπυρακτωμένη ἐπιφάνεια ἐκπληροῖ τὸ ἔργον τῆς φωτοσφαίρας, καὶ ὃν πανταχόθεν περικυκλοῖ διαφανὴς ἀτμοσφαῖρα. Ὅπως δὲ ἐξηγήσῃ τὸν σχηματισμὸν τῶν κηλίδων, ὁ Κ. Κιρχὸρφ ὑποθέτει τὸ περικάλυμμα τοῦτο συγκείμενον ἐξ ἀερίου καὶ ἀτμῶν ἐκπεμπομένων ὑπὸ τῆς φωτοσφαίρας· προσέτι δὲ, ὅτι μερικαί τινες καταψύξεις δύνανται ἐξ αἰτίων ὅλως ἀπροσδιορίστων νὰ παραχθῶσιν ἐν τῷ μέσῳ τούτῳ· καὶ ἐκ τῶν διδομένων τούτων ἐξάγων τὸ συμπέρασμα, ὅπερ ἐπιβάλλουσι τὰ ἀνάλογα φαινόμενα τῆς γηΐνου ἀτμοσφαίρας, παραδέχεται τὸν σχηματισμὸν σκιερῶν νεφῶν, γινομένων ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς συμπεπυκνωμένων ὑλῶν διὰ τῆς σχετικῆς καταβάσεως της θερμοκρασίας, καὶ ῥιπτομένων ὑπὸ τὸ σχῆμα κηλίδων, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἡλίου, οὗ τὴν λάμψιν σκοτίζουσιν ἐπὶ στιγμήν.

Ἐκ τῆς ἀναλυτικῆς μελέτης τοῦ φωτὸς παρεκινήθη ὁ Κ. Κιρχὸρφ νὰ σχηματίσῃ θεωρίαν τόσον ἀντίθετον εἰς τὰς ἀπὸ τοῦ Ἑρσχέλλου μέχρι τοῦ νῦν γενικῶς παραδεχθείσας ἰδέας. Ἀκολουθῶν μετὰ τοῦ Κ. Βυνσὲν τὰς περιφήμους ἐρεύνας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς φασματοσκοπίας, ἀνεγνώρισεν ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ, ὅτι αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες δὲν δύνανται νὰ συγχέωνται μὲ τὰς ἐκ τῶν φλεγομένων ἀερίων ἐκπεμπομένας. Ἡ παρατήρησις καταδεικνύει τῷ ὄντι, ὅτι τὰ ἐκ τῆς διαθλάσεως τοῦ φωτὸς διὰ μέσου πρίσματος παραγόμενα χρώματα ἔχουσι διαφόρους χαρακτῆρας κατὰ τὴν φύσιν τῆς φωτεινῆς πηγῆς, ἐξ ἧς παράγονται· ἐὰν αἱ ἀκτῖνες ἐκπέμπωνται ἐκ πεπυρωμένου ὁμογενοῦς σώματος, τὸ φάσμα εἶναι συνεχὲς καὶ τὰ ἑπτὰ χρώματα ἐξαπλοῦνται, ἐλαττούμενα βαθμηδὸν κατὰ τὸν χρωματισμὸν ἀπὸ τοῦ ἰοειδοῦς μέχρι τοῦ ἐρυθροῦ· ἐὰν δὲ προέρχωνται ἐκ πεφλογισμένου ἀερίου, ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ ὁποίου ἡ θερμότης ἐξατμίζει ὕλας μεταλλικὰς, τὸ φάσμα σημειοῦται ὑπὸ λαμπουσῶν ζωνῶν· καὶ ἐὰν τέλος αἱ ἀκτῖνες, πρὶν ἢ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ διαθλαστικὸν πρίσμα, ἐξ οἱασδήποτε πηγῆς καὶ ἂν ἐκπηγάζωσι, διαπερῶσιν ἀτμοσφαῖραν μεταλλικῶν ἀτμῶν, τὸν τόπον ὃν κατεῖχον αἱ λάμπουσαι ζῶναι κατέχουσιν ἤδη ἐν τῷ φάσματι μελαναὶ γραμμαί. Τοῦτο λοιπὸν συμβαίνει ἐν τῷ φάσματι τοῦ ἡλιακοῦ φωτός· περικλείει μελανὰς γραμμὰς, καὶ ἑπομένως αἱ παράγουσαι αὐτὸ ἀκτῖνες δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐκπεμπόμεναι ἐκ πεπυρωμένου πυρῆνος ῥευστοῦ ἢ πτερωτοῦ, περικυκλουμένου ὑπὸ ἀεριώδους καὶ κατὰ μέρος ἀπορροφητικῆς ἀτμοσφαίρας.

Ἡ θεωρία αὕτη, καί τοι τὸ κατ' ἀρχὰς ἐγένετο μετ' ἰδιαζούσης ὅλως εὐνοίας ἀσπαστὴ, εἶναι πολλῷ ὀλιγώτερον ἐπαρκὴς, ἢ ὅσον ὑπὸ τοῦ Ἑρσχέλλου ἐπινοηθεῖσα καὶ παραδεχθεῖσα ὑπὸ τῶν πλείστων νεωτέρων σοφῶν. Ἀφίνει ἀνεξήγητα πολλὰ ἡλιακὰ φαινόμενα καὶ ἰδίως τὴν παραγωγὴν τῶν δᾴδων καὶ τὴν τῶν ἄνευ πυρῆνος ὑποσκιάσεων· περιπλέον δὲ, φαίνεται ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν ἀσθενῆ συμπύκνωσιν, ἣν οἱ ὑπολογισμοὶ

ἀποδίδουσιν εἰς τὸν ἡλιακὸν ὄγκον· καὶ ἑπομένως τανῦν ἀριθμεῖ ἐλάχιστον ἀριθμὸν ὀπαδῶν.

Πολλοὶ ἀστρονόμοι, βλέποντες τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν δύο τούτων θεωριῶν, πρὸ πάντων δὲ ἐκπληττόμενοι ἐκ τῶν ἀντιφατικῶν συμπερασμάτων, ἅτινα ἐξῆγεν ὁ Ἀραγὺ ἐκ τῆς παραλληλοσκοπικῆς ἀναλύσεως τοῦ φωτὸς καὶ ὁ Κ. Κιρχὸρφ ἐκ τῆς φασματικῆς ἀναλύσεως τῶν χρωμάτων, πολλοὶ, λέγομεν, ἀστρονόμοι ἤνωσαν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους τὰς προσπαθείας αὐτῶν, ὅπως εὕρωσι νέα στοιχεῖα ἱκανὰ νὰ ἐξηγῶσι λογικῶς τὰ γιγνόμενα. Βοηθούμενοι δὲ ὑπὸ τῆς φωτογραφίας, ἠκολούθησαν μετὰ συντόνου ζήλου τὴν καθημερινὴν μελέτην τῶν ἡλιακῶν φαινομένων καὶ οὕτως συνήγαγον πλείστας ἀποδείξεις, ἐξ ὧν ἡ ἐπιστήμη ἐξήγαγεν ἤδη πολλοῦ λόγου ἄξια συμπεράσματα.

Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν διαφόρων ἔργων, ἅτινα περὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ ἐγράφησαν, κατέχουσιν αἱ περὶ τῶν ἡλιακῶν κηλίδων παρατηρήσεις τοῦ Κ. Καρρίγκτωνος, τὰς ὁποίας ὁ σοφὸς οὗτος ἀστρονόμος ἐπὶ ἑπτὰ καὶ ἥμισυ ἔτη ἐξηκολούθησε καὶ κατέγραψεν ἐν συγγράμματι βραβευθέντι ἐσχάτως ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Αἱ παρατηρήσεις αὗται, μετ᾽ ἐπιμελείας συζητηθεῖσαι, ἔφεραν εἰς τὴν ἐπικύρωσιν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τακτικῶν νόμων, χωρὶς ν᾽ ἀντικρουσθῶσιν ὑπὸ τῶν τῆς αὐτῆς φύσεως ἐργασιῶν, ἃς ἐξετέλεσεν ὁ Κ. Σακορνὰκ ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῶν Παρισίων καὶ ὁ Κ. Σέκκας ἐν Ῥώμῃ. Οὕτως, ἐν τῇ πορείᾳ τῶν ἡλιακῶν κηλίδων παρετήρησαν διαφόρους ταχύτητας, μείζονας μὲν ὅταν αἱ κηλῖδες πλησιάζωσι πρὸς τὸν ἰσημερινὸν, ἐλάσσονας δὲ, ὅταν ἀπομακρύνωνται, καὶ ἐκ τῶν βεβαίων τούτων γιγνομένων ἐσυμπέραναν ὅτι αἱ κηλῖδες ἀνήκουσιν εἰς ἀτμοσφαῖραν ὁμογενῆ καὶ ἀφ᾽ ἑαυτῆς κινουμένην. Ὡσαύτως δὲ, ὁ ἀξιοσημείωτος νόμος, ὃν διεῖδεν ὁ Σουάβος, καθιερώθη ὁριστικῶς ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων, καὶ τανῦν γνωρίζομεν μετὰ θετικότητος ὅτι ἡ παραγωγὴ τῶν κηλίδων εἶναι περιοδικὸν φαινόμενον, τοῦ ὁποίου ἡ ἔντασις αὐξάνει τακτικῶς ἐπὶ πέντε ἔτη, καὶ μειοῦται κατόπιν βαθμηδὸν κατὰ τὰ προσεχῆ πέντε. Καὶ ἐκ τῶν διδομένων δὲ τούτων προσέτι ὁ Κ. Στέβαρτ κατέδειξε τὴν ὕπαρξιν σχετικῆς τινος θέσεως ἐπαισθητῶς σταθερᾶς μεταξὺ τῶν κηλίδων καὶ τῶν δᾴδων.

Προσθέσωμεν εἰς ταῦτα τὴν ὑλικὴν ἀπόδειξιν, ἣν ὁ Κύριος Οὐάρρεν δὲ Λαρύης ἔδωκεν ἐσχάτως περὶ τοῦ σπηλαιώδους σχηματισμοῦ τῶν κηλίδων καὶ τῆς ὀρεινῆς θέας τῶν δᾴδων, θεὶς ἐν τῷ σφεροσκοπίῳ δύο ἡλιακὰς φωτογραφίας, ληφθείσας ἐν διαλείμματι ὀλίγων ἡμερῶν, καὶ θέλομεν καταδείξει, ὡς πρὸς τὸ οὐσιῶδες τοὐλάχιστον μέρος αὐτῶν, τὰς κυριωτέρας ἀνακαλύψεις, αἵτινες ὀφείλονται εἰς τὴν ἀστρονομικὴν παρατήρησιν τῶν ἡλιακῶν φαινομένων κατὰ τὸ διάστημα τῶν τελευταίων τούτων ἐτῶν.

Ἀλλ᾽ αἱ ἀνακαλύψεις αὗται περιλαμβάνουσιν ἆρά γε ἱκανὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἀγόμενός τις νὰ σχηματίσῃ νέαν θεωρίαν; Δύναταί τις ἀπὸ τοῦνῦν ν᾽ ἀπορρίψῃ τὰς ἀτελεῖς εἰκασίας τοῦ Ἐρσχέλλου ἢ τοῦ Κ. Κιρχὸρφ καὶ νὰ ζητήσῃ εἰς πιθανωτέρας ὑποθέσεις τὴν ἐξήγησιν τῆς φυσικῆς τοῦ ἡλίου συστάσεως; Τοῦτο φρονοῦσι πολλοὶ ἀστρονόμοι· τούτων δ᾽ ἡγεῖται ὁ Κ. Faye, καὶ τὸ ὑπόμνημα αὐτοῦ, ἐν ᾧ ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ ἀνέπτυξεν ἐσχάτως τὴν ἑαυτοῦ θεωρίαν, ἐπεδοκιμάσθη ἤδη ὑπὸ ἐξόχων ἀστρονόμων.

Κατὰ τὸν Κ. Faye, ὁ ἥλιος δὲν δύναται νὰ ᾖναι μήτε ῥευστὸς, μήτε στερεὸς, ἀλλ᾽ ἀεριώδης τις ὄγκος ἀπαρτίζει αὐτὸν ὁλόκληρον· τὰ δὲ διάφορα στοιχεῖα, ἐξ ὧν ὁ ὄγκος οὗτος σύγκειται, διασκορπισθέντα ποτὲ ἐν τῷ ἀπείρῳ τοῦ οὐρανοῦ, ὑπὸ σχῆμα νεφελῶδες ἀναμφιβόλως, συνεσωρεύθησαν ἔπειτα βαθμηδὸν διὰ τῆς συνελκτικῆς δυνάμεως. Τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἡ ἐμψυχοῦσα αὐτὰ ζωαρὰ δύναμις εὑρέθη ἀναπληρωθεῖσα δι᾽ ἀναπτύξεως ἀπείρου θερμότητος καὶ ἱκανῆς, κατὰ τὸν Κ. Helmholtz νὰ συντηρήσῃ τὸν ἡμέτερον πλανήτην ἐπὶ ἑκατομμύρια ἐνιαυτῶν.

Ὁ ἥλιος, συμπληρώσας τὴν πρώτην ταύτην τῆς μεταμορφώσεως αὐτοῦ φάσιν, εἰσῆλθεν εἰς δευτέραν περίοδον, τὴν τῆς καταψύξεως τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ, καὶ εἰς ταύτην τὴν ἐποχὴν ἔφθασε σήμερον. Καὶ εἶναι μὲν εἰσέτι ἀεριώδης ὁ ὄγκος, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν κεντρικῶν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν στρωμάτων ὑπάρχουσι μεγάλαι διαφοραί. Ἐν τῷ κέντρῳ, ἅπασαι αἱ ὕλαι, ἐξ ὧν σχηματίζεται ὁ ἥλιος, εἶναι εἰς κατάστασιν ἁπλῶν ἀτμῶν, μεμονωμένων ἀπ᾽ ἀλλήλων καὶ ἀπηλλαγμένων παντὸς συνδυασμοῦ· εἶναι χάος καὶ ἡ θερμότης εἶναι τόσον μεγάλη ἐκεῖ, ὥστε αἱ χημικαὶ δυνάμεις νὰ δύνανται νὰ ἐπενεργῶσιν. Ἐν τούτοις, τὰ κεντρικὰ ταῦτα στρώματα διατηροῦσιν ἅπασαν σχεδὸν τὴν αὐτῶν θερμότητα, ἅπαν σχεδὸν τὸ φῶς αὐτῶν· ἡ ἀπορροφητικὴ δύναμις ἐξισοῦται πρὸς τὴν θερμογόνον δύναμιν αὐτῶν, καὶ ὁ ἥλιος μόλις ἤθελε φωτίζει ἡμᾶς καὶ ἡ θερμότης αὐτοῦ θὰ ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος, ἂν ὁλόκληρος ὁ ὄγκος εὑρίσκετο ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ. Ἀλλὰ τὰ ἐξωτερικὰ στρώματα, πολὺ διάφορα τῶν κεντρικῶν, εἶναι τοὐναντίον ἡ ἕδρα πολλῶν σπουδαίων θερμῶν καὶ φωτεινῶν φαινομένων. Τὰ ἀεριώδη στρώματα ἐφ᾽ ὅσον ἀπομακρύνονται τοῦ κέντρου ψυχραίνονται· ἡ θερμοκρασία αὐτῶν δὲν εἶναι πλέον ἢ 15—45 φορὰς ἀνωτέρα τῆς τῶν ἑστιῶν τῶν ἀτμαμαξῶν καὶ σχετικῶς γίνονται ἀρκούντως ψυχρὰ, ὥστε ἡ χημικὴ συνάφεια καὶ σχέσις νὰ δύνανται νὰ ἐνεργῶσι. Τότε δὲ ἐκτελοῦνται διάφοροι συνδυασμοί· στερεαὶ ἢ ῥευσταὶ ὕλαι ἐξορμῶσι, φθάνουσι ταχέως τὴν εἰς ἐπαφὴν πύρωσιν

τῶν περικυκλούντων αὐτὰς θερμῶν ἀερίων, ἐκπέμπουσιν ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην ἀκτινοβόλον θερμότητα καὶ φῶς, ἔπειτα, ἐκ τοῦ βάρους αὐτῶν ἑλκυόμεναι πρὸς τὸ κέντρον τοῦ ἡλίου, ἐπανέρχονται ζητοῦται εἰς τὰ κατώτερα στρώματα τὴν εἰς νέας ἐξατμίσεις καὶ ἀποσυνθέσεις ἀναγκαίαν θερμοκρασίαν.

Τοιουτοτρόπως ἡ φωτόσφαιρα, ἀνάλογος πρὸς τὴν λάμπουσαν φλόγα τοῦ εἰς φωτισμὸν ἀερίου, σχηματιζομένη ἐκ στερεῶν μορίων κρεμαμένων ἐν τῷ μέσῳ ἀεριώδους ὄγκου, ὅστις θερμαίνει αὐτὰ μέχρι πυρώσεως, ἡ φωτόσφαιρα, λέγομεν, προϊὸν σχετικῆς τῶν ἐξωτερικῶν στρωμάτων τῆς ἡλιακῆς οὐσίας ψύξεως, μεταβάλλεται καὶ ἀνανεοῦται σταθερῶς ἐκ τοῦ ἀεριώδους πυρῆνος, ὃν περικαλύπτει.

Ὁ ἥλιος εἶναι λοιπὸν ἕδρα ἀπαύστου κινήσεως καὶ πάντα τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ συμβαίνοντα δὲν εἶναι ἢ συνέπεια τῆς κινήσεως ταύτης. Ὅταν δὲ νέαι ὕλαι, ὑψούμεναι ἐκ τοῦ κέντρου εἰς τὴν περιφέρειαν, ἀναπληρῶσι τὰς ἐκ τῆς πυκνώσεως αὐτῶν εἰς τὰ κατώτερα στρώματα καταπεσούσας, τὸ ἀεριῶδες ῥεῦμα ἵσταται ἐνίοτε ἐν τῷ μέσῳ τῆς φωτοσφαίρας καὶ ἐνίοτε ὑπερβαίνει τὴν θέσιν ταύτην. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, ἡ ὕψωσις τοῦ φωτεινοῦ ὄγκου προξενεῖ δᾴδα· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, τὰ τῆς ἐπιφανείας στρώματα, διασχιζόμενα, ὡς ὑπέθετον ὁ Ὑοΐλσων καὶ ὁ Ἔρσχελλος, δεικνύουσιν ὑπὸ σχῆμα μελανῆς κηλῖδος τὸν σχετικῶς σκοτεινὸν τοῦ ἀστέρος πυρῆνα.

Ἅπαντα τὰ φαινόμενα, ὅσα παρουσιάζει ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, ἐξηγοῦνται εὐχερῶς, ἐὰν παραδεχθῶμεν τὴν νέαν ταύτην θεωρίαν, καὶ ἡ ἀνάλυσις μάλιστα τοῦ Ἀραγὺ παύει τοῦ νὰ ᾖναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν τοῦ Κ. Κιρχόρφ. Καὶ τῷ ὄντι, ὡς εὐλόγως παρατηρεῖ ὁ Κύριος Faye, ὁ Ἀραγὺ, συγκρίνας τὴν φωτόσφαιραν πρὸς πεπυρωμένον ἀέριον, ἠθέλησε νὰ εἴπῃ οὐχὶ περὶ σκοτεινῆς φλογὸς, ἀλλὰ περὶ φλογὸς λαμπρᾶς, ὡς ἡ τοῦ ἐν χρήσει ἀερίου, καὶ ἑπομένως σχηματιζομένης ὑπὸ ἀερίου θερμοτάτου, ὀλίγον φωτεινοῦ, ἀλλὰ μεστοῦ στερεῶν πεπυρωμένων μορίων. Λοιπὸν τοιαύτης φύσεως φλὸξ δὲν δύναται νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἀνάλυσιν μήτε συνεχὲς μήτε μὲ λαμπρὰς γραμμὰς φάσμα, ὥς τινες τῶν φυσικῶν ἐφάνησαν πιστεύσαντες τὸ κατ᾽ ἀρχάς. Δὲν δύναται, ὡς ἐκ τῆς ἀπορροφήσεως, ἣν τὸ ἀεριῶδες μέσον ἐξασκεῖ ἐπὶ τῶν καθαροῦ φωτὸς πεπυρωμένων μορίων, νὰ δώσῃ, ἢ φάσμα μὲ μελανὰς γραμμὰς, ὅμοιον πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς διδόμενον.

Ἡ πρὸς ἐξήγησιν τῆς φυσικῆς τοῦ ἡλίου συστάσεως προτεινομένη ἀγχίνους θεωρία τοῦ Κ. Faye εἶναι βεβαίως ἡ ἐπαρκεστέρα τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν· ἐξηγεῖ πάντα τὰ γνωστὰ φαινόμενα καὶ συμβιβάζει τὰς κατ᾽ ἐπιφάνειαν μᾶλλον ἀντιθέτους παρατηρήσεις. Ἀλλ᾽ εἶναι ἐλευθέρα πάσης ἐπικρίσεως; Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ἀιερώδης, εἶναι ἆρά γε σύμφωνος μὲ πᾶν ὅ,τι λέγει ἡ ἀστρονομία περὶ τῆς τοῦ ἀστέρος τούτου πυκνότητος; Τοῦτο βεβαίως θέλει συζητηθῆ. Πρὸς τὸ παρὸν ἂς εὐχαριστηθῶμεν ὅτι ἐξεθέσαμεν τὴν περὶ τούτου ἀρχήν.

Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ.

ΤΟΥΤΟ ΦΟΝΕΥΣΕΙ ΕΚΕΙΝΟ,
ἢ
Ἀρχιτεκτονικὴ καὶ Τυπογραφία.

(Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων τοῦ Βικτωρος Οὔγου).

. . . Τί ἄρα ὑπηνίττοντο οἱ ἀνιγματώδεις ἐκεῖνοι τοῦ ἀρχιδιακόνου λόγοι: *Τοῦτο φονεύσει ἐκεῖνο, ἡ βίβλος ἀποκτενεῖ τὴν οἰκοδομήν*;

Καθ᾽ ἡμᾶς, ἡ σκέψις αὕτη δύο εἶχε σημασίας. Ἦν πρῶτον μὲν σκέψις ἱερέως· ἦν ὁ τρόμος τοῦ ἱερατείου ἀπέναντι νέας τινος δυνάμεως, τῆς τυπογραφίας· ἦν ἡ ἔκπληξις καὶ ἡ θάμβωσις τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θυσιαστηρίου ἀπέναντι τοῦ φωταυγοῦς τοῦ Γουττεμβέργου τύπου· ἦν ὁ ἄμβων καὶ τὸ χειρόγραφον, ὁ προφορικὸς καὶ ὁ γραπτὸς λόγος, θροούμενοι ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ ἐκτύπου λόγου· ἦν παρόμοιόν τι τῷ θάμβει στρουθίου, ὁρῶντος τὸν ἄγγελον Λεγεῶνα, ἀνοίγοντα τὰς μυρίας μυριάδας τῶν πτερύγων αὐτοῦ· ἦν ἡ κραυγὴ τοῦ προφήτου, ὅστις ἀκούει ἤδη βομβοῦσαν καὶ μυρμηκίζουσαν τὴν χειραφετηθεῖσαν ἀνθρωπότητα, ὅστις καθορᾷ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν διάνοιαν διορύσσουσαν τὴν πίστιν, τὴν γνώμην ἐκθρονίζουσαν τὴν πεποίθησιν, τὸν κόσμον ἀποτινάσσοντα τὴν τὴν Ῥώμην· ἦν προγνωστικὸν φιλοσόφου, ὅστις βλέπει ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, ἀτμιδουμένη ὑπὸ τοῦ τύπου, ἐξατμίζεται ὑπὸ τοῦ θεοκρατικοῦ ἄγγους· ἦν τρόμος στρατιώτου, ὅστις, ἐξετάζων τὸν χαλκοῦν κριὸν, ἀνακράζει: κρημνισθήσεται ὁ πύργος. Τοῦτο λοιπὸν ἐσήμαινεν ὅτι δύναμίς τις ἔμελλε νὰ διαδεχθῇ ἑτέραν δύναμιν· τοῦτο τέλος ἐδήλου. *Ὁ τύπος ἀποκτενεῖ τὴν Ἐκκλησίαν.*

Ἀλλ᾽ ὑπὸ τὴν σκέψιν ταύτην, τὴν πρώτην καὶ ἁπλουστάτην ἀναμφιβόλως, ὑπελάνθανε, παρ᾽ ἡμῖν γε κριταῖς, ἑτέρα τις, νεωτέρα, οἱονεὶ πόρισμα τῆς πρώτης, ἧττον μὲν καταληπτὴ, μᾶλλον δὲ διαμφισβητήσιμος, ἔποψις ὅλως φιλοσοφικὴ, οὐχὶ πλέον τοῦ ἱερέως μόνον, ἀλλὰ τοῦ σοφοῦ καὶ καλλιτέχνου. Ἦν δ᾽ αὕτη προαίσθημα ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, μεταβάλλουσα μορφὴν, ἔμελλε νὰ μεταβάλλῃ τρόπον ἐκφράσεως, ὅτι ἡ πρωτεύουσα ἰδέα ἑκάστης γενεᾶς δὲν θὰ ἐγράφετο πλέον διὰ τῆς αὐτῆς ὕλης καὶ τοῦ αὐτοῦ

τρόπου· ὅτι τὸ ἐκ λίθου βιβλίον, τοσοῦτον μόνιμον καὶ διαρκὲς, ἔμελλε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸ ἐκ χάρτου βιβλίον, μονιμώτερον ἔτι καὶ διαρκέστερον. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἡ ἀόριστος ἔκφρασις τοῦ ἀρχιδιακόνου, εἶχε δευτέραν τινὰ ἔννοιαν· ἐσήμαινεν ὅτι τέχνη τις ἔμελλε νὰ ἐκθρονίσῃ ἑτέραν τέχνην· ἐδήλου τέλος: *ἡ τυπογραφία ἀποκτενεῖ τὴν ἀρχιτεκτονικήν.*

Τῷ ὄντι, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μέχρι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς ἀποκλειστικῶς, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι τὸ μέγα βιβλίον τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ πρωτίστη ἔκφρασις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὰς διαφόρους καταστάσεις τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς, εἴτε ὡς ἰσχὺς, εἴτε ὡς διάνοια.

Ὅτε ἡ μνήμη τῶν πρώτων γενεῶν ἠσθάνθη ἑαυτὴν ὑπερπεφορτισμένην, ὅτε ἡ ἀποσκευὴ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατέστη τοσοῦτον βαρεῖα καὶ τοσοῦτον συγκεχυμένη, ὥστε ὁ λόγος, γυμνὸς καὶ πτερόεις, ἐκινδύνευε νὰ ἀπολέσῃ μέρος αὐτῶν καθ' ὁδὸν, διέγραψαν ταύτας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διὰ τοῦ τρόπου τοῦ μᾶλλον ὁρατοῦ, τοῦ μᾶλλον διαρκοῦς καὶ τοῦ μᾶλλον φυσικοῦ ἅμα. Ἐσφράγισαν δὲ ἑκάστην παράδοσιν ὑπὸ ἓν μνημεῖον.

Τὰ πρῶτα μνημεῖα ὑπῆρξαν ἁπλᾶ τετράγωνα λίθων, *ὧν σίδηρος οὐχ ἥψατο*, ὡς φησι Μωϋσῆς. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἤρξατο ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη γραφή· κατ' ἀρχὰς μὲν ἦν ἀλφάβητον· λίθος τις ἐστήνετο ὄρθιος, καὶ ὁ λίθος οὗτος παρίστα ἓν γράμμα, ἕκαστον δὲ γράμμα ἦν ἱερογλυφικὸν σῆμα, ἐφ' ἑκάστου δὲ ἱερογλυφικοῦ σήματος ἐπανεπαύετο ὁμὰς ἰδεῶν, ὡς τὸ ἐπίκρανον ἐπὶ τῆς στήλης. Οὕτως ἔπραξαν αἱ πρῶται γενεαὶ, πανταχοῦ, ταὐτοχρόνως, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας παντὸς τοῦ κόσμου· ὁ *ἐγηγερμένος λίθος* τῶν Κελτῶν ἀνευρίσκεται ἐν τῇ Σιβηρίᾳ, ἐν ταῖς *πάμπαις* τῆς Ἀμερικῆς.

Ἀργότερον δὲ ἐσχηματίσθησαν λέξεις· ἐπέθηκαν τὸν λίθον ἐπὶ τοῦ λίθου, συνέζευξαν τὰς γρανιτικὰς ταύτας συλλαβὰς, τὸ δὲ ῥῆμα ἀπεπειράθη συνδυασμῶν τινων. Τὰ Κελτικὰ dolmen καὶ cromlech, ὁ ἐτρουσκικὸς tumulus, τὸ Ἑβραϊκὸν γαλγὰλ εἰσὶ λέξεις· τινὲς μάλιστα, ἰδίᾳ δ' ὁ tumulus, εἰσὶ κύρια ὀνόματα. Ἐνίοτε, ὅτε ὑπῆρχεν ἀφθονία λίθου καὶ εὐρὺ ἔδαφος, ἔγραφον ὁλόκληρον φράσιν· ἡ ἄπειρος σωρεία τοῦ Καρνὰκ εἶναι ἤδη ὁλόκληρος ἔκφρασις.

Τέλος ἐσχηματίσθησαν βιβλία· αἱ παραδόσεις ἐτεκνοποίησαν σύμβολα, ὑφ' ἃ ἠφανίζοντο, ὡς τὸ στέλεχος τοῦ δένδρου ὑπὸ τὸ φύλλωμά του· πάντα ταῦτα τὰ σύμβολα, εἰς ἃ ἡ ἀνθρωπότης ἐπίστευεν, ηὔξανον προϊόντως, ἐπληθύνοντο, διεσταυροῦντο, περιεπλέκοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον· τὰ πρῶτα μνημεῖα δὲν ἐξήρκουν πλέον ὅπως τὰ περιλαμβάνωσιν, ἑκασταχόθεν δ' ἐπλημμυροῦντο ὑπ' αὐτῶν· μόλις δὲ τὰ μνημεῖα ἐκεῖνα ἐξέφραζον πλέον τὴν ἀρχικὴν παράδοσιν, ἁπλῆν ὡς αὐτὰ, γυμνὴν καὶ χαμαιπετῆ. Τὸ σύμβολον εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἀναπτυχθῇ ἐν τῷ κτιρίῳ· ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τότε ἀνεπτύχθη μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, κατέστη γίγας μυριοκέφαλος καὶ μυριόχειρ καὶ ἐστερέωσεν ὑπὸ μορφὴν αἰωνίαν, ὁρατὴν, ψηλαφητὴν, πάντα τὸν κυμαινόμενον τοῦτον συμβολισμόν. Ἐνῷ ὁ Δαίδαλος, ὅστις εἶναι ἡ ἰσχὺς, ἐμέτρει, ἐνῷ ὁ Ὀρφεὺς, ὅστις εἶναι ἡ διάνοια, ἔψαλλεν, ὁ στύλος, ὅστις εἶναι γράμμα, ἡ ἀψὶς, ἥτις εἶναι συλλαβὴ, ἡ πυραμὶς, ἥτις εἶναι λέξις, τεθειμένα εἰς κίνησιν ὑπὸ νόμου γεωμετρικοῦ τε ἅμα καὶ ποιητικοῦ, συνήπτοντο, συνεδυάζοντο, συνεφύροντο, κατέβαινον, ἀνέβαινον, προσεφύοντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐτάττοντο κλιμακηδὸν ἐν τῷ οὐρανῷ, μέχρις οὗ ἔγραψαν, ὑπὸ τὴν ὑπαγόρευσιν τῆς γενικῆς ἰδέας μιᾶς ἐποχῆς, τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα βιβλία, ἅτινα ἦσαν ἅμα καὶ θαυμάσια οἰκοδομήματα: οἷα ἡ παγώδα τῆς Ἐκλίγγης, τὸ Ῥαμοήϊον τῆς Αἰγύπτου, ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος.

Ἡ μήτηρ ἰδέα, τὸ ῥῆμα, οὐ μόνον ἐν τῷ βάθει τῶν κτιρίων τούτων ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ σχήματι. Ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος, παραδ. χάριν, δὲν ἦτον ἁπλῶς ἡ σύνδεσις τοῦ ἱεροῦ βιβλίου, ἀλλ' ἦν αὐτὸ τοῦτο τὸ βιβλίον. Ἐφ' ἑκάστου τῶν συγκεντρικῶν αὐτοῦ θριγκῶν, οἱ ἱερεῖς ἠδύναντο ν' ἀναγνώσωσι τὸ ῥῆμα, διαδηλούμενον καὶ ἀποκαλυπτόμενον τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ ἠκολούθουν οὕτω τὰς μεταμορφώσεις του ἀπὸ θυσιαστηρίου εἰς θυσιαστήριον, μέχρις οὗ δράττονται αὐτοῦ ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ σκηνῇ, ὑπὸ τὸ μᾶλλον συγκεκριμένον αὐτοῦ σχῆμα, ὅπερ ἦν ἐπίσης ἀρχιτεκτονικὴ, ἤτοι τὴν κιβωτόν. Οὕτω τὸ ῥῆμα ἦν ἐγκεκλεισμένον ἐν τῷ κτιρίῳ, ἀλλ' ἡ εἰκών του εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ περικαλύμματος αὐτοῦ, ὡς ἡ ἀνθρωπίνη μορφὴ ἐπὶ τῆς συροῦ μομίας.

Καὶ οὐ μόνον τὸ σχῆμα τῶν κτιρίων, ἀλλὰ καὶ ἡ θέσις, ἣν ἐξέλεγον, ἀπεκάλυπτε τὴν διάνοιαν, ἣν παρίστων. Καθ' ὅσον τὸ ἐκφραζόμενον σύμβολον ἦν χαρίεν ἢ σκοτεινὸν, ἡ μὲν Ἑλλὰς ἔτρεφε τὰ ὄρη αὐτῆς διὰ ναοῦ ἁρμονικοῦ τὴν ὄψιν, ἡ δὲ Ἰνδία ἐξεντέριζε τὰ ἑαυτῆς ὅπως ἐγγλύψῃ τὰς δυσμόρφους ἐκείνας παγώδας ὑπὸ γιγαντωδῶν φερομένας σειρῶν ἐλεφάντων ἐκ γρανίτου.

Οὕτω κατὰ τὰ ἑξακισχίλια πρῶτα ἔτη τοῦ κόσμου, ἀπὸ τῆς μᾶλλον ἀμνημονεύτου παγώδας τοῦ Ἰνδουστὰν, μέχρι τῆς μητροπόλεως τῆς Κολωνίας, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη γραφὴ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Καὶ τοῦτο ἐπὶ τοσοῦτον εἶναι ἀληθὲς, ὥστε οὐ μόνον πᾶν θρησκευτικὸν σύμβολον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἀνθρωπίνη διάνοια ἔχει τὴν σελίδα αὐτῆς καὶ τὸ μνημεῖον ἐν τῷ ἀπείρῳ ἐκείνῳ βιβλίῳ.

Πᾶς πολιτισμὸς ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῆς θεοκρατίας, παύει δ' εἰς τὴν δημοκρατίαν· ὁ νόμος οὗτος τῆς ἐλευθερίας, διαδεχομένης τὴν ἑνότητα,

εἶναι γεγραμμένος ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ. Διότι (καὶ ἐπιμένομεν ἐπὶ τούτου) δὲν πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ τεκτονικὴ εἶναι ἰσχυρὰ μόνον ὅπως ἱδρύσῃ ναὸν, ἢ ἐκφράσῃ τὸν μῦθον καὶ τὸν ἱερατικὸν συμβολισμὸν, ἢ διαγράψῃ ἐν ἱερογλύφοις ἐπὶ τῶν ἐκ λίθου ἐκείνων σελίδων τὰς μυστηριώδεις πλάκας τοῦ νόμου. Ἐὰν εἶχεν οὕτως, ἐπειδὴ ἐπέρχεται ἐν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ στιγμὴ, καθ' ἣν τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα κατατρίβεται καὶ ἐξαλείφεται ὑπὸ τὴν ἐλευθέραν σκέψιν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ὑπεκφεύγει τὸν ἱερέα, καθ' ἣν ἡ πληθώρα τῶν φιλοσοφιῶν καὶ τῶν συστημάτων περιτρώγει τὸ πρόσωπον τῆς θρησκείας, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν θὰ ἠδύνατο τότε νὰ παρατήσῃ τὴν νέαν ταύτην κατάστασιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τὰ φύλλα αὐτῆς, πλήρη ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι, θὰ ἦταν κενὰ ἐν τῇ δευτέρᾳ, τὸ ἔργον αὐτῆς ἤθελεν εἶσθαι ἠκρωτηριασμένον, τὸ βιβλίον της ἐλλιπές. Ἀλλ' οὐχί.

Λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὸν μέσον αἰῶνα, ἐν ᾧ σαφέστερον καθορῶμεν, ὡς ἐγγυτάτῳ ὄντι ἡμῖν. Κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ περίοδον, ἐν ᾧ ἡ θεοκρατία ὀργανίζει τὴν Εὐρώπην, ἐν ᾧ τὸ Βατικανὸν συναγείρει καὶ συντάσσει περὶ αὐτὸ τὰ στοιχεῖα Ῥώμης, ἐσχηματισμένης διὰ τῆς Ῥώμης, ἥτις κεῖται ἠρειπωμένη περὶ τὸ Καπιτώλιον, ἐν ᾧ ὁ Χριστιανισμὸς βαίνει ἀνερευνῶν ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ προγενεστέρου πολιτισμοῦ πάντα τὰ δάπεδα τῆς κοινωνίας, καὶ ἀνοικοδομεῖ διὰ τῶν ἐρειπίων τούτων νέον τι σύμπαν ἱεραρχικὸν, οὗ τὸ ἱερατεῖον εἶναι ἡ κλεὶς τοῦ θόλου, ἀκούομεν κατ' ἀρχὰς ὑποκώφους θορύβους ἐν τούτῳ τῷ χάει, εἶτα βλέπομεν μικρὸν κατὰ μικρὸν ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὑπὸ τὴν χεῖρα τῶν βαρβάρων, ἀναγεννωμένην ἐκ τῶν ἐκχύσεων τῶν νεαρῶν ἀρχιτεκτονικῶν, τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς, τὴν μυστηριώδη ἐκείνην *Ῥωμάναν* ἀρχιτεκτονικὴν, ἀδελφὴν τῶν θεοκρατικῶν τεκτονικῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἰνδίας, ἀναλλοίωτον ἔμβλημα τοῦ καθαροῦ καθολικισμοῦ, ἀμετάβλητον ἱερογλυφικὸν τῆς παιδικῆς ἑνότητος. Πᾶσα ἡ τότε διάνοια εἶναι γεγραμμένη τῷ ὄντι εἰς τὸν σκοτεινὸν ἐκεῖνον Ῥωμανικὸν ῥυθμόν. Πανταχοῦ αἰσθάνεταί τις τὸ κράτος, τὴν ἑνότητα, τὸ ἀνεξερεύνητον, τὸ ἀπόλυτον, τὸν Γρηγόριον Ζον, πανταχοῦ τὸν ἱερέα, οὐδαμοῦ τὸν ἄνθρωπον· πανταχοῦ τοὺς βίους (caste), οὐδαμοῦ τὸν λαόν. Ἀλλ' ἐπέρχονται αἱ σταυροφορίαι, καὶ μετ' αὐτῶν μεγάλη κίνησις τοῦ λαοῦ· πᾶσα δὲ μεγάλη τοῦ λαοῦ κίνησις, οἱαδήποτε κἂν ὦσι τὰ αἴτια καὶ τὸ τέλος αὐτῆς, ἀποκρίνει ἐκ τοῦ τελευταίου αὐτῆς κατακαθέσματος τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας. Ἄρχονται ἀναφαινόμενοι νεωτερισμοί· ἀνοίγεται ἡ θυελλώδης περίοδος τῶν Ἰακεριῶν (1), τῶν Πραγερι-

(1) Στάσις τῶν χωρικῶν ἐν Πικαρδίᾳ, ἐπαρχίᾳ τῆς Γαλλίας, κατὰ τῶν εὐγενῶν περὶ τὰ 1358.

ῶν (2), τῶν Λιγῶν (3)· τὸ ἀπόλυτον κλονίζεται, ἡ ἑνότης διχοτομεῖται. Ὁ τιμαριωτισμὸς ζητεῖ ὅπως μοιρασθῇ μετὰ τῆς θεοκρατίας, περιμένων τὸν λαὸν, ὅστις ἐπελεύσεταί ποτε ἀναποδράστως καὶ λήψεται, ὡς πάντοτε, τὴν τοῦ λέοντος μερίδα: quia nominor bo. Ἡ ἀριστοκρατία ὑπολανθάνει ἄρα ὑπὸ τὸ ἱερατεῖον, ὁ δῆμος ὑπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν, ἡ πρόσοψις τῆς Εὐρώπης μεταβάλλεται, καὶ ἡ πρόσοψις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μεταβάλλεται ἐπίσης. Ὡς ὁ πολιτισμὸς, ἔστρεψε καὶ αὕτη τὴν σελίδα, καὶ τὸ νέον πνεῦμα τῶν χρόνων εὑρίσκει αὐτὴν ἑτοίμην ὅπως γράψῃ ὑπὸ τὴν ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ· ἐπανῆλθεν ἐκ τῶν σταυροφοριῶν μετὰ τοῦ θόλου, ὡς τὰ ἔθνη μετὰ τῆς ἐλευθερίας. Τότε, ἐνῷ ἡ Ῥώμη διαμελίζεται μικρὸν κατὰ μικρὸν, ἡ Ῥωμάνα ἀρχιτεκτονικὴ ἀποθνήσκει· τὸ ἱερογλυφικὸν ἀποδιδράσκει ἐκ τῆς μητροπόλεως καὶ μεταβαίνει σηματογραφῆσον τὸν πύργον, ὅπως δῷ γόητρον εἰς τὸν τιμαριωτισμόν· καὶ αὐτὴ ἡ μητρόπολις, τὸ τοσοῦτόν ποτε δογματικὸν ἐκεῖνο κτίριον, καταληφθὲν τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τοῦ δήμου, ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, ὑπὸ τῆς ἐλευθερίας δραπετεύει τοῦ ἱερέως καὶ αὐτομολεῖ πρὸς τὸν καλλιτέχνην, ὅστις κτίζει αὐτὴν κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του. Χαιρέτω τὸ μυστήριον, ὁ μῦθος, ὁ νόμος· ἰδοὺ ἡ φαντασία καὶ τὸ ἰδιόρρυθμον· ἀρκεῖ τῷ ἱερεῖ τὸ βασιλικὸν καὶ ὁ βωμὸς, οὐδὲν πλέον δύναται ν' ἀπαιτήσῃ· οἱ τέσσαρες τοῖχοι ἀνήκουσι τῷ καλλιτέχνῃ. Τὸ ἀρχιτεκτονικὸν βιβλίον δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τὸ ἱερατεῖον, εἰς τὴν θρησκείαν, εἰς τὴν Ῥώμην, ἀλλ' εἰς τὴν φαντασίαν, εἰς τὴν ποίησιν, εἰς τὸν λαόν. Ἐντεῦθεν αἱ ταχεῖαι καὶ ἄπειροι μεταμορφώσεις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ταύτης, ἥτις μόλις τρεῖς ἀριθμεῖ αἰῶνας, τοσοῦτον ἐκπληκτικοὺς μετὰ τὴν στάσιμον ἀκινησίαν τῆς Ῥωμάνας ἀρχιτεκτονικῆς, ἥτις ἀριθμεῖ ἓξ ἢ ἑπτά. Ἡ τέχνη ἐν τοσούτῳ βαίνει γιγαντιαίοις βήμασιν· ἑκάστη γενεὰ γράφει διερχομένη τὴν ἰδίαν γραμμήν της ἐπὶ τοῦ βιβλίου, ἀποξέει τὰ ἀρχαῖα ἱερογλυφικὰ ἀπὸ τοῦ ἀετώματος τῶν μητροπόλεων, καὶ μόλις βλέπομεν εἰσέτι τὸ δόγμα, ὑπολανθάνον ποῦ καὶ ποῦ ὑπὸ τὸ νέον σύμβολον, ὅπερ καταθέτει ἐν αὐτῷ τὸ δημοτικὸν παραπέτασμα, καὶ ἀφίνει μόλις νὰ μαντεύσωμεν τὸν θρησκευτικὸν σκελετόν. Δυσκόλως δύναταί τις νὰ λάβῃ ἰδέαν τῆς ἀκολασίας, εἰς ἣν παρεκτρέπονται τότε οἱ ἀρχιτέκτονες καὶ ὡς πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν Ἐκκλησίαν· ποῦ μὲν εὑρίσκει τις κιονόκρανα, κεχηλευμένα διὰ μοναχῶν καὶ μοναστριῶν ἀναισχύντως συνεζευγμένων, ποῦ δὲ τὸ τοῦ Νῶε συμβεβηκὸς, *ὅλοις γράμμασιν* ἐγλυμμένον, ἀλλαχοῦ δὲ βακχομανῆ τινα μοναχὸν, ὦτα ὄνου καὶ τὸ ποτήριον ἐν χερσὶν ἔχοντα,

(2) Ἐννοεῖ βεβαίως τὰ ἐν Πράγῃ συμβάντα ἐπὶ Ἰωάννου Οὐσσίου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ.

(3) Περιβόητος συνεταιρισμὸς τῶν σφόδρα ζηλωτῶν καθολικῶν τῆς Γαλλίας μετὰ τῆς Ἱσπανίας κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων περὶ λήγοντα ΙΣΤ'. αἰῶνα. Σ. Μ.

γελῶντα κατὰ πρόσωπον μιᾶς ὅλης κοινότητος. Ὑπάρχει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διὰ τὴν λίθῳ γεγραμμένην ἰδέαν προνόμιόν τι ὅλως προσόμοιον τῇ ἐνεστώσῃ ἐλευθερίᾳ τοῦ τύπου, εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ἐλευθερία τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Ἡ ἐλευθερία αὕτη βαίνει ὡς προσωτάτω ἐνίοτε πυλῶν τις, ἢ πρόσοψις, ἢ καὶ ὁλόκληρος ἐκκλησία παρίστησι συμβολικὴν ἔννοιαν ὅλως ξένην τῆς λατρείας, ἢ καὶ πολεμίαν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος Γουλλιέλμος ὁ ἐκ Παρισίων, ὁ Νικόλαος Φλάμελ κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον ἔγραψαν τοιαύτας στασιαστικὰς σελίδας. Ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος τοῦ Κρεοπωλείου (Saint jacques de la Boucherie) εἶναιμία ὅλη ἐκκλησία ἀντιπολιτεύσεως.

Ἡ διάνοια τότε τούτῳ μόνον τῷ τρόπῳ ἦν ἐλευθέρα, διὸ καὶ οὐδέποτε ἐγράφετο ὁλόκληρος εἰμὴ ἐπὶ τῶν βιβλίων ἐκείνων, ἅτινα ἐκαλοῦντο κτίρια. Ἄνευ τῆς κτιριακῆς ταύτης μορφῆς ἐκαίετο βεβαίως ἐν δημοσίᾳ πλατείᾳ ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ δημίου ὑπὸ τὴν χειρόγραφον μορφὴν, ἐὰν ἦτον ἀρκετὰ ἄφρων ὅπως ῥιψοκινδυνεύσῃ εἰς αὐτήν. Οὕτως ἐπειδὴ τοῦτο μόνον τὸ μέσον εἶχεν ὅπως ἀναφανῇ, ἐφέρετο εἰς τοῦτο πανταχόθεν. Ἐντεῦθεν ἡ ἀπειρία τῶν μητροπόλεων, αἵτινες κατεκάλυψαν τὴν Εὐρώπην, ἀριθμὸς τοσοῦτον τεράστιος, ὥστε μόλις δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ εἰς αὐτὸν, καὶ ἀφοῦ ἐξελέγξῃ τις αὐτόν. Πᾶσαι αἱ ὑλικαὶ δυνάμεις, πᾶσαι αἱ νοητικαὶ δυνάμεις τῆς κοινωνίας συνέπιπτον εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον: εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν. Διὰ τούτου τοῦ τρόπου ὑπὸ πρόφασιν τοῦ οἰκοδομεῖν ἐκκλησίας τῷ Κυρίῳ, ἡ τέχνη ἀνεπτύσσετο κατὰ διαστάσεις θαυμασίας.

Τότε ὅστις ἐγεννᾶτο ποιητὴς ἐγίνετο ἀρχιτέκτων· ἡ μεγαλόνοια, διεσπαρμένη εἰς τὰ σύνολα, συνθλιβομένη πανταχόθεν ὑπὸ τὸν τιμαριωτισμὸν, ὡς ὑπὸ χέλυον χαλκῆς ἀσπίδος, μὴ εὑρίσκουσα διέξοδον εἰμὴ ἀπὸ μέρους τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, διεξέβαλλε διὰ ταύτης τῆς τέχνης, καὶ αἱ Ἰλιάδες αὐτῆς ἐλάμβανον τὸ σχῆμα τῶν μητροπόλεων· Ἅπασαι αἱ ἄλλαι τέχναι ὑπήκουον καὶ ἐτάττοντο ὑπὸ τὴν ἀρχιτεκτονικήν, οὖσαι οἷονεὶ οἱ ἐργάται τοῦ μεγάλου ἔργου. Ὁ ἀρχιτέκτων, ὁ ποιητὴς, ὁ κύριος συνεκεφαλαίου ἐν τῷ προσώπῳ του τὴν γλυπτικὴν, ἥτις ἐτόρευε τὰς προσόψεις του, τὴν ζωγραφικὴν, ἥτις ἐχρωμάτιζε τὰς ὑελοθυρίδας της (vitreux), τὴν μουσικὴν, ἥτις ἐδόνει τὸν κώδωνά της καὶ ἐνέπνεεν ἐν τοῖς ὀργάνοις της. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κυρίως λεγομένη πτωχὴ ποίησις, ἐκείνη ἥτις ἐπέμενε φυτοζωοῦσα ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἦν ἠναγκασμένη, ὅπως ἔχῃ τινὰ σημασίαν, νὰ παρεμβάλλῃ· εἰς τὸ κτίριον ὑπὸ τὸ σχῆμα τοῦ ὕμνου· τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ὅπερ διεδραμάτισαν αἱ τραγῳδίαι τοῦ Αἰσχύλου, ἐν ταῖς ἱερατικαῖς ἑορταῖς τῆς Ἑλλάδος, ἡ Γένεσις ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σολομῶντος.

Οὕτω, μέχρι τοῦ Γουττεμβέργου, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι ἡ πρωτίστη γραφὴ, ἡ παγκόσμιος γραφή. Τοῦ γρανιτικοῦ τούτου βιβλίου, τοῦ ἀρξαμένου ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς, ἐξακολουθηθέντος δὲ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιότητος, ὁ μεσαίων ἔγραψε τὴν τελευταίαν σελίδα. Ἄλλως τε, τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ λαοῦ, διαδεχομένης ἀρχιτεκτονικὴν βίων (caste), ὃ παρετηρήσαμεν ἤδη ἐν τῷ μεσαίωνι, ἀναφαίνεται μετὰ πάσης ἀναλόγου κινήσεως ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ κατὰ τὰς ἄλλας μεγάλας ἐποχὰς τῆς ἱστορίας. Οὕτως, ὅπως ἐκθῶμεν ἐνταῦθα κεφαλαιωδῶς μόνον νόμον, χρήζοντα πολυτόμου ἀναπτύξεως, ἐν τῇ ὄνω Ἀνατολῇ, κοιτίδι τῶν ἀρχηγόνων χρόνων, μετὰ τὴν Ἰνδικὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ἡ Φοινικὴ ἀρχιτεκτονική, ἡ ζάπλουτος αὕτη μήτηρ τῆς Ἀραβικῆς ἀρχιτεκτονικῆς· ἐν τῇ ἀρχαιότητι, μετὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ἧς παραλλαγαὶ μόνον εἰσὶν ὁ ἑτρουσκικὸς ῥυθμὸς καὶ τὰ κυκλώπεια μνημεῖα, ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχιτεκτονική, ἧς ὁ Ῥωμαϊκὸς ῥυθμός ἐστι παράτασις ὑπερπεφορτισμένη ὑπὸ τοῦ Καρχηδονιακοῦ θόλου· ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις χρόνοις μετὰ τὴν Ῥωμάναν ἀρχιτεκτονικὴν, ἡ Γοτθικὴ ἀρχιτεκτονική. Καὶ ἀποκαλύπτοντες τὰς τρεῖς ταύτας σειρὰς θέλομεν ἀνεύρει ἐπὶ μὲν τῶν τριῶν πρωτοτόκων ἀδελφῶν: τῆς Ἰνδικῆς, τῆς Αἰγυπτιακῆς καὶ τῆς Ῥωμάνας ἀρχιτεκτονικῆς τὸ αὐτὸ σύμβολον· ἤτοι τὴν θεοκρατίαν, τοὺς βίους, τὴν ἑνότητα, τὸ δόγμα, τὸν μῦθον, τὸν Θεόν· διὰ δὲ τὰς τρεῖς ὑστεροτόκους, τὴν Φοινικικὴν, τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Γοτθικὴν ἀρχιτεκτονικὴν, οἱαδήποτε κἂν ᾖ ἄλλως τε ἡ διαφορότης τῆς τῇ φύσει αὐτῶν συμφυοῦς μορφῆς, τὴν αὐτὴν ὡσαύτως σημασίαν· ἤτοι τὴν ἐλευθερίαν, τὸν λαὸν, τὸν ἄνθρωπον.

Εἰς μὲν τὴν Ἰνδικὴν, Αἰγυπτιακὴν καὶ Ῥωμάναν ἀρχιτεκτονικὴν, αἰσθανόμεθα πάντοτα τὸν ἱερέα, εἴτε βράμας, ἢ μάγος, ἢ πάπας ὀνομάζεται οὗτος. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει ὡς πρὸς τὰς τοῦ λαοῦ ἀρχιτεκτονικὰς, μᾶλλον μὲν πλουσίας, ἧττον δὲ οὔσας ἱερᾶς. Ἐν μὲν τῇ Φοινικικῇ αἰσθανόμεθα τὸν ἔμπορον, ἐν δὲ τῇ Ἑλληνικῇ τὸν δημοκράτην, καὶ ἐν τῇ Γοτθικῇ τὸν ἀστόν.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΣΧΕΔΙΟΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΝΕΟΥ ΕΥΓΕΝΟΥΣ.

Ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Στούρτζα.

Μεταβῶμεν εἰς τὴν ὑπερηφάνειαν, ἥτις ἐστὶν ἡ ἡδονὴ τοῦ πνεύματος· ὥσπερ ἡ ἀρχὴ τῆς αἰσθητικότητος ποικιλλομένη παράγει τὴν λιχνείαν, λαγνίαν, καὶ τὴν φιλαργυρίαν, οὕτως ἡ ὑπερηφάνεια φέρει τρεῖς διαφόρους καρποὺς, φυομένους ἐκ τοῦ αὐτοῦ στελέχους, δηλ. τὴν φιλαυτίαν, τὴν ματαιότητα καὶ τὴν δοξομανίαν. Αἱ τρεῖς αὗται

κλίσεις συμπαρασύρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ τέρμα, δηλ. τὴν ἄγνοιαν ἑαυτοῦ, τὴν λήθην τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν πρὸς τοὺς ὁμοίους ἀδιαφορίαν, σκότος τριπλοῦν, διαλυόμενον μετὰ τοῦ τελευταίου ἀναστεναγμοῦ.

Σπούδαζε λοιπὸν τὸν χαρακτῆρα τοῦ μαθητοῦ σου, καὶ ἄσκει ἑκάστοτε παρόντος αὐτοῦ τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς ταπεινοφροσύνης· ταπείνου αὐτὸν, ὁσάκις περιφρονεῖ, ἔθιζε αὐτὸν νὰ ὁμολογῇ τὰ παραπτωματά του, προξενῶν αὐτῷ ἐρυθρίασιν διὰ τὰς λεπτότητας τῆς φιλαυτίας αὐτοῦ· ἔσο ἀδυσώπητος πρὸς τὰς ἡδονὰς, ὅσας ὑποβάλλει αὐτῷ ἡ ματαιότης, καὶ μετάστρεφε τὴν φιλοδοξίαν αὐτοῦ εἰς πράγματα μόνιμα. Ἐφ' ὅσον θὰ ἀκολουθῇς πιστὸς τὸ σύστημα τοῦτο, ὑπομιμνήσκων αὐτῷ συνεχῶς τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καθήκοντα αὐτοῦ, θὰ ἴδῃς, ὅτι ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ ὀργὴ παντάπασι δὲν θὰ ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, διότι τὰ δύο ταῦτα πάθη εἰσὶ δύο πυρεττοὶ, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἀναπτύσσεται βάδην καὶ ἠρέμα, ὁ δὲ μετὰ σφοδρότητος, ἀμφότεροι δὲ διατρέφονται ὑπὸ τῆς ὑπερηφανείας.

Τὰ προτερήματα, ὅσα προάγουσι τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος, εἰσὶν ἐπίσης θρεπτικωτάτη τροφὴ τῆς ὑπερηφανείας· οὐδαμοῦ δ' ἄλλοθι εὕρηται φάρμακον τῆς μέθης, ἣν ἐπιφέρει ἡ μάθησις, εἰ μὴ ἐν τῇ θρησκείᾳ μόνῃ· τότε δὲ μόνον τὰ παραγγέλματα τῆς πίστεως προσκτῶνται δύναμίν τινα καὶ δραστικότητα, ὅταν ἡ διδασκαλία πασῶν τῶν γνώσεων, ὅσας μέλλει ν' ἀποκτήσῃ ὁ μαθητής σου, στηρίζηται ἐπὶ θρησκευτικῆς τινος ἀρχῆς, προάγηται καὶ διατυποῦται κατά τι πνεῦμα πίστεως, εὐσεβείας, καὶ φωτὸς, ὅπερ θὰ πραγματευθῶμεν ἐν τῷ Β'. μέρει τῆς παρούσης διατριβῆς. Ἐνταῦθα ὑφαίνομεν τὸ σάβανον τοῦ Λαέρτου ἵνα θάψωμεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον. Τὸ Β' μέρος τοῦ ἡμετέρου σχεδίου τῆς ἀνατροφῆς προτίθεται κωλῦσαι τὰ σκότη τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, ἵνα διαλύσωσι τὸ ὡσαῖον τοῦτο ἔργον τῆς Πηνελόπης, τὸ ὁποῖον ἄλλως οὐδέποτε οὐδεμίαν θὰ κατορθώσῃ πρόοδον. Ἀπαραιτήτως ὀφείλεις νὰ διδάξῃς τὸν μαθητήν σου λεπτομερῆ τινα κατήχησιν, ὅπως στερεώσῃς αὐτὸν ἐν τῇ γνώσει τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο σοὶ συνιστῶ τὴν ἱστορικὴν κατήχησιν τοῦ Ἀββᾶ Φλευρῆ, ἥκιστα ἔχων τὴν ἀξίωσιν, ὅτι σοὶ ὑπέδειξα τὸ ἄριστον τῶν συγγραμμάτων τοῦ τοιούτου εἴδους. Ἐὰν ὅμως θέλῃς, ἵνα ὁ μαθητής σου, φθάσας τὸ δέκατον τέταρτον ἢ δέκατον πέμπτον ἔτος, ᾖ κάτοχος τῆς κατηχήσεως χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν ἀνάγκην τοῦ ἐκστηθίζειν αὐτὴν μηχανικῶς, προπαρασκεύασον αὐτὸν εἰς τὴν μελέτην ταύτην διὰ τῆς συνεχοῦς ἀναγνώσεως τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων, καὶ τῆς σπουδῆς τῆς ἱερᾶς ἱστορίας. Ἡ διὰ τῶν εὐαγγελίων προπαρασκευὴ, περὶ ἧς λέγομεν, πρέπει νὰ προηγῆται πολλὰ ἔτη τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας τῆς κατηχήσεως. Ἄλλως ἡ κατήχησις οὐδένα θὰ παραγάγῃ καρπὸν, ἥτις δέον νὰ ᾖ τὸ συμπέρασμα τῶν ὅσα πιστεύει ἤδη, τῶν ὅσα γινώσκει καὶ ἀγαπᾷ· δέον νὰ δύνηται ἡ καρδία νὰ καταφάσκῃ κατὰ πάντα ὁρισμὸν, καὶ μνημονεύῃ μετὰ χαρᾶς τῶν λόγων τοῦ Σωτῆρος, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἀλήθεια.

Ἔθιζε τὸν μαθητήν σου νὰ ᾖ σύννους, σκεπτόμενος περὶ Θεοῦ· τοῦτο δὲ μὴ γινέσθω παρ' ἓν μόνον λεπτὸν, καὶ τοῦτο κατά τινας ὥρας τῆς ἡμέρας. Ἔθιζέ τον προβάλλων σεαυτὸν παράδειγμα· οὐδὲν διαῤῥήγνυσιν εὐχερέστερον τὴν γοητείαν τῶν μεριμνῶν καὶ τῶν ἡδονῶν τοῦ βίου· ὁ ἄνθρωπος εἶναί τι ἀμφίβιον· πρέπει νὰ συνειθίσῃ νὰ ζητῇ πολλάκις λεπτοτέραν τινὰ τροφὴν τοῦ ὕδατος τῶν παθῶν τοῦ κόσμου τούτου, ὅπου τὸ ἀληθινὸν φῶς εἰσδύει, θλώμενον καὶ σχηματίζον ἀπατηλὰς ἀντανακλάσεις.

Ὅταν ὁ μαθητής σου φθάσῃ τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος, φρόντισον νὰ ὁδηγήσῃς αὐτὸν εἰς χρηστήν τινα κοινωνίαν, μὴ βυθίζων αὐτὸν ἐν αὐτῇ. Ἂς ἀποκτήσῃ τὴν ἕξιν τοῦ σχετίζεσθαι μετὰ γυναικῶν ἀξιοτίμων, ἂς μάθῃ νὰ ζητῇ τὰς συνδιαλέξεις ἀνθρώπων καθυπερτέρων αὐτοῦ, μὴ συγχωρῇς ποτε νὰ ἀναστρέφηται μετὰ ἀνθρώπων πολὺ νέων· ἂς βλέπῃ τοὺς ὁμήλικάς του ἐν μιᾷ κοινωνίᾳ ἀναμίκτῳ, ὅπου ἡ προπέτεια καὶ αἱ ἀξιώσεις αὐτῶν καὶ θὰ τὸν διδάξωσι καὶ θὰ τὸν ταπεινώσωσιν· ἂς ἔχῃ ἕνα φίλον· οἱ καλοί του φίλοι ὅμως ἂς μὴ μετέχωσι παρὰ εἰς τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις, τὴν ἱππασίαν, τὸν χορὸν καὶ τὴν ὁπλασκίαν, ἐσθ' ὅτε δὲ καὶ τὴν κυνηγεσίαν κατὰ τὰς παύσεις τῶν μαθημάτων.

Πρὸς πάσαις ταύταις ταῖς ἀσκήσεσι, τῶν ὁποίων αἱ πλεῖσταί εἰσιν ἐφήμεροι, ἄσκει μετὰ τοῦ μαθητοῦ σου καὶ τὴν ἐλεημοσύνην, ὅστις τότε θὰ ἀποβῇ ἐλεήμων· διὰ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς προσευχῆς, θὰ ἀφιχθῇ εἰς τὸν καλὸν λιμένα· ξενάγει αὐτὸν εἰς τὰ νοσοκομεῖα καὶ τὰς φυλακάς. Ἐὰν δυνηθῇς νὰ διαγάγῃς μετὰ τοῦ μαθητοῦ σου ἔτη τινὰ εἰς τὴν ἔπαυλιν, θὰ καταστήσῃς αὐτὸν σκεπτικὸν, συμπαθῆ καὶ ἐλεύθερον τῶν γελοιωδῶν ἀνοησιῶν τῆς ματαιότητος.

Πρὸς τούτοις δὲ λάμβανε ὁδηγὸν τὴν τάσιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς φαντασίας αὐτοῦ, ποικίλλων τὰς ἐνασχολήσεις καὶ διασκεδάσεις, ἐὰν ὁ μαθητής σου κλίνει εἰς τὸ ῥεμβάζειν. Λέγε πολλάκις εἰς αὐτὸν, ὅτι δὲν εἶναι καλὸν νὰ μένῃ τις μόνος μὴ συνδιαλεγόμενος μετὰ τοῦ Θεοῦ.

Πρόσεχε μήπως ὁ μαθητής σου γίνῃ μικρόψυχος· διότι ὁ ἀληθὴς Χριστιανὸς ὀφείλει νὰ ᾖναι γενναῖος, καίπερ φυσικῶς στερούμενος γεννναιοψυχίας. Πρὸς τοῦτο τὰ μάλιστα ὠφελεῖ ἡ σπουδὴ τῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ τῶν διαθέσεων τοῦ μείρακος. Εἰσὶ χαρακτῆρες, ἔχοντες ἀνάγκην χαλινοῦ, καὶ ἄλλοι κέντρου, ὡς ἔλεγεν ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τῶν δύο αὐτοῦ μαθητῶν: τοῦ Ἐφόρου, καὶ

τοῦ Θεοπόμπου· μὴ ἀναφλέγῃς τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ, αἱ συνήθεις ἰδέαι τοῦ κόσμου τὰ μάλιστα θὰ ἐπενεργήσωσιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ υἱοῦ σου.

Τοῦ δ' ἔρωτος, τοῦ πυρετοῦ τούτου τῆς καρδίας, τὸν ὁποῖον οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἐδοκίμασαν κατὰ τὴν ἡλικίαν τῶν παθῶν, μόνη ἡ ἐνασχόλησις καὶ ἡ γύμνασις τοῦ σώματος δύνανται νὰ μετριάσωσι τὴς παρεκτροπάς· ἐὰν ὁ μαθητής σου ἔμεινεν ἁγνὸς μέχρι τῆς ἡλικίας ἐκείνης, καθ' ἣν θὰ δοκιμάσῃ τὸ πρῶτον τὸ αἴσθημα τοῦτο, φέρου πρὸς αὐτὸν ἐπιεικῶς, κέρδισον τὴν ἐμπιστοσύνην του, περίσπα τὸ πνεῦμά του, ὑπωπίαζε τὸ σῶμά του, προκάλει τὴν ἐνέργειαν τῆς κρίσεώς του, καὶ εἰ δέον, δοκίμασον μίαν περιήγησιν. Καὶ ἐὰν τὸ πάθος τοῦτο δὲν ἰσχύσῃ τοσοῦτον, ὥστε νὰ προσβάλῃ τὴν ὑγείαν αὐτοῦ, καὶ παραλύσῃ τὴν πλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ. μὴ μεταχειρίζησαι τὸν σίδηρον καὶ τὸ πῦρ, ὅπως δαμάσῃς κλίσιν, ἥτις, ἐντὸς ὁρίων τεταγμένων οὖσα, δύναται ἐσθ' ὅτε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὀχύρωμα κατ' ἄλλων μᾶλλον ἐπικινδύνων παρεκτροπῶν.

Ὑπάρχουσιν ἀκόμη τρεῖς ἄλλοι βράχοι κινδυνώδεις διὰ τὴν νεότητα. Εἰσὶ δ' οὗτοι ἡ φιλοπαιγμοσύνη, ἡ οἰνοποσία, καὶ ἡ ἀσωτία. Ἡ πρώτη χαλιναγωγεῖται διὰ τῆς πρὸς τὴν κακίαν φρίκης, καὶ τῆς πρὸς τὴν καλὴν συντροφίαν κλίσεως· τῆς δευτέρας τὸ ἀντίδροπον ἔγκειται ἐν τῇ ἕξει, τῇ παιδιόθεν λαμβανομένῃ πρὸς τὴν λιτότητα· ἡ δὲ τρίτη ἀποκρούεται ὑπὸ τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς ἀσκήσεως τελείας τινὸς ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ τάξεως, καὶ διὰ τῆς φροντίδος, τὴν ὁποίαν θὰ ἔχῃς τοῦ νὰ καταστέλλῃς ἑκάστοτε τὴν ματαιότητα τοῦ μαθητοῦ σου, διὰ τῆς πρωΐμως ἀποκτωμένης ἕξεως τοῦ κρατεῖν ἀκριβῆ ὑπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ὡς πρὸς τὰ μικρὰ κέρδη τοῦ νεανίου· εἰς τὴν τοιαύτην τάξιν πρέπει ἀδυσωπήτως νὰ ὑποβάλληται.

ΜΕΡΟΣ Β'.

Περὶ Ἐκπαιδεύσεως.

Εἴπομεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πονήματος τούτου, ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ἀνατροφὴ δέον νὰ κανονίζηται κατά τινα ἀρχὴν, ὅλως ἀντίθετον πρὸς ἐκείνην, ἥτις ἡγεῖται τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐκείνη μὲν ὡς ἀφορμὴν ἔχει τὴν καταστολὴν τοῦ φυσικοῦ αὕτη δὲ ἀκολουθεῖ ὁδὸν ὅλως διάφορον· δηλ. σπούδαζε τὴν φυσικὴν κλίσιν τῶν ἱκανοτήτων τοῦ πνεύματος. Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν θεμελιώδη ἰδέαν θὰ πραγματευθῶμεν τὸ περὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἡμέτερον σχέδιον.

Ἡ προπαρασκευαστικὴ παίδευσις εἶναι περίπου ἡ αὐτὴ δι' ὅλας τὰς κλάσεις καὶ δι' ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα, τὰ ὁποῖα δύναταί τις νὰ ἐπιθυμήσῃ Τὴν παίδευσιν ταύτην δύναται νὰ παραβάλῃ πρὸς δένδρον, τὸ ὁποῖον δέον νὰ ὑψωθῇ μέχρι τινὸς ἄνευ τοῦ ἐδάφους, πρὶν ἢ ἀναδώσῃ δικφόρους κλάδους.

Ἰδοὺ οἱ κανόνες καὶ τὰ πρῶτα στοιχεῖα.

1) Ἀπὸ τοῦ πέμπτου μέχρι τοῦ ἑβδόμου ἔτους μὴ ὑποδεικνύῃς εἰς τὸν μαθητήν σου τὴν χρῆσιν τῶν γραμμάτων, παρὰ ὑποχωρῶν εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις αὐτοῦ.

2) Ἄσκει τὴν μνήμην του, καθαγίαζε αὐτὴν, καὶ πλούτιζε μὲ εἰκόνας ἀμώμους καὶ τερπνὰς καὶ μὲ γνώσεις διδακτικὰς περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς κοινωνίας. Ἔσο καθηγεμὼν τῆς πολυτίμου ταύτης ἱκανότητος, ἥτις μὴ ἐνασχολουμένη πληροῦται ἐπιβλαβῶν καὶ ἀναρμόστων πραγμάτων.

3) Μερίμνα περὶ τῆς ἀπαγγελίας τοῦ μαθητοῦ σου, ἄσκει τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, ὑποχρεῶν αὐτὸν ν' ἀκροάζηται καὶ συγκρατῇ τὰ ἀκροάματα· ἡ μέθοδος αὕτη διευκολύνει τὰ μάλιστα τὰς σπουδαιοτέρας ἐνασχολήσεις.

4) Διὰ νὰ κατορθώσῃς τοῦτο, μὴ ἀνέχησαι ἵνα αἱ τροφαὶ καὶ αἱ τίτθαι, κατὰ τὴν ἐπαινετὴν αὐτῶν συνήθειαν, διαστρέφωσι τὰς λέξεις ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ καθηδύνειν αὐτάς, ὁμιλοῦσαι πρὸς τὰ παιδία. Ἐγνώρισα πολλοὺς, οἵτινες μεγαλώσαντες δὲν ἠδύναντο ν' ἀπαγγείλωσι γράμματά τινα, καὶ ἐβαττάριζον μέχρις ἀηδίας, διότι εἶχον ἀκούσει τὰς τίτθας αὐτῶν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας των νὰ ὑποκορίζωνται· ἄλλοι πάλιν ἵστανται ὡς ἐξεστηκότες καὶ ἔμπληκτοι, διότι δὲν τοὺς ἐσυνείθησαν ἐξ ἀρχῆς νὰ παίζωσιν ἡσύχως, ἄνευ θορύβου καὶ γελώτων. Ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου μέχρι τοῦ δεκάτου καὶ δωδεκάτου μάλιστα ἔτους αἱ σπουδαὶ τοῦ υἱοῦ σου πρέπει νὰ κανονισθῶσιν ὡς ἀκολούθως.

1) Ἀνάγνωσις ὑψίφωνος εἰς τὴν μητρικήν του γλῶσσαν. 2) Τὰ ἀναγνώσματά του ἔστωσαν τὸ Εὐαγγέλιον, ἡ ἱερὰ Ἱστορία καὶ ἡ ἀρχαία Ἱστορία, οὐχὶ ἐπίτομος, ἀλλ' ἐν ἐκτάσει. Ἡ ἀρχαία Ἱστορία αἰχμαλωτίζει τὴν φαντασίαν, πλουτίζει τὴν μνήμην· μορφώνει τὴν καρδίαν καὶ τὴν κρίσιν, δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὰς ξηρὰς ἐπιτομὰς, αἵτινες συνήθως ἐμπνέουσιν ἀποστροφὴν πρὸς τὴν Ἱστορίαν· ἄλλως τε δὲ ἡ Ἱστορία εἶναι ἡ σπουδὴ τῶν σπουδῶν, ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐπιστήμη, ἡ βοηθὸς τῆς θρησκείας, ἀρυομένη ἐκ καλῶν πηγῶν· χωρὶς τῆς γνώσεως τῆς Ἱστορίας ὁ εὐφυέστερος ἄνθρωπος εἶναι ὃν ἀπόκληρον, καὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν ξένον. 3) Κατὰ τὰ τέσσαρα ἢ πέντε πρῶτα ἔτη εἶναι ἀρκετὸν νὰ ἀναγινώσκῃ πολλάκις τὴν Ἱστορίαν, καθὼς συνήθως ἀναγινώσκουσι τὰς μυθιστορίας (1). Βραδύτερον ὁ μαθητής σου ἂς κρατῇ ἕνα χρονολογικὸν πίνακα, ἐν ᾧ νὰ σημειοῖ τὰς ἐποχὰς καὶ τὸ ἀλληλλένδετον τῶν κυριωδεστέρων γεγονότων· ἐὰν ὁ μαθητής σου ἔχῃ στεγανὴν μνήμην, μὴ ἀπαιτῇς παρ' αὐτοῦ τὰς ῥηθείσας παρεκβολάς· διότι τότε πιθανὸν νὰ σικχάνῃ τὴν Ἱστορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ εὑρίσκῃ τὸ ἐντρύφημά του.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

Σ. Μ. Ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς συσταίνει δι' ἀνάγνωσιν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ῥολίνου, ὡς τὴν καταλληλοτέραν καὶ ἀξιολογωτέραν.

Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΣ ΚΑΙ ΑΙ ΩΦΕΛΕΙΑΙ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ,

Ὑπὸ φιλοσοφικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἔποψιν.

Ἡ φύσις παρέσχεν εἰς ἕκαστον εἶδος ζώου τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ὑπερασπίζειν αὐτὸ ἑαυτὸ, τοῦ ὑπερασπίζειν τὸ σῶμα καὶ τὴν ζωήν του, τοῦ ἀποφεύγειν ὅ,τι αὐτῷ ὑπάρχει ἐπιβλαβὲς, τοῦ ἐπιζητεῖν καὶ προμηθεύειν ὅ,τι ἀναγκαῖον εἰς τὴν ὕπαρξίν του· ἀλλ' ἡ ἔρευνα καὶ ἡ ἀνίχνευσις τῆς ἀληθείας ἀνήκει τῷ ἀνθρώπῳ, ὃς μόνος ἔχει τὸν λόγον ὡς μερίδιόν του παρὰ τῆς φύσεως, αἱ δὲ ψυχαὶ ἡμῶν φυσικῶς ὑφίστανται ἄπληστόν τινα ἐπιθυμίαν τοῦ γνωρίζειν αὐτήν. Οὕτως, ἑνόσῳ ἐλεύθεροί ἐσμεν ὑποθέσεων καὶ φροντίδων, ἐπιθυμοῦμεν νὰ βλέπωμεν, νὰ ἀκούωμεν, νὰ μανθάνωμέν τι, καὶ θεωροῦμεν ὡς ἀναγκαῖον εἰς τὴν εὐτυχίαν τῆς ζωῆς τὴν γνῶσιν τῶν ἀπορρήτων καὶ τῶν θαυμάτων τῆς φύσεως· τὸ ἐξέχειν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, νομίζομέν τι ὡραῖον· τὸ ἀγνοεῖν, τὸ ἀπατᾶν ἑαυτὸν, τὸ ἀπατᾶσθαι ὑπὸ ἄλλου, φαίνεται ἡμῖν ὀλέθριον καὶ μισητόν.

Μέγιστον εἶναι νὰ ἴδῃ τις τὴν ψυχὴν μὲ αὐτὴν τὴν ψυχήν· βεβαίως δὲ τοιαύτη ἦν καὶ ἡ ἔννοια τοῦ μαντείου τοῦ Ἀπόλλωνος, διδόντος τοῦτο τὸ ἀξίωμα *Γνῶθι σαυτόν*· ὅταν λέγῃ *γνώρισον σεαυτὸν*, τὸ μαντεῖον θέλει νὰ εἴπῃ· *Γνῶθι τὴν σαυτοῦ ψυχήν*. Τὸ σῶμα δὲν εἶναι, ἵνα οὕτως εἴπω, ἢ τὸ πλοῖον, καὶ τρόπον τινὰ τὸ ἀγγεῖον τῆς ψυχῆς. Τοῦ λοιποῦ, τοῦτο τὸ μέγα ἀξίωμα: *Γνῶθι σαυτὸν* δὲν εἶναι προσδιωρισμένον μόνον νὰ ταπεινοῖ τὴν ἀλαζονείαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ προτίθεται ἐπίσης νὰ κάμῃ αὐτὸν νὰ ἐκτιμᾷ τὰς ὠφελείας, ἃς κατέχει.

Ὑπάρχουσιν εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ ὄντα τὸ ἀντικείμενον τῶν σπουδῶν ἡμῶν καὶ τῶν γνώσεων, θέλγητρά τινα, παρακινοῦντα ἡμᾶς ὅπως σπουδάζωμεν αὐτὰ καὶ γνωρίζωμεν· εἴδομεν πλειστάκις ὅτι οἱ ἀγαπῶντες τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας ἀμελοῦσι καθ' ὁλοκληρίαν τῆς ὑγείας των, τῶν ὑποθέσεών των, καὶ ὅτι ἀγοράζουσι δι' ἀπείρων κόπων τὴν εὐτυχίαν τοῦ μανθάνειν.

Ἡ θεωρία τῆς φύσεως εἶναι τρόπον τινὰ ἡ φυσικὴ τροφὴ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, ἡ μόνη ἀνίχνευσις τῶν μεγάλων πραγμάτων καὶ τῶν ἀντικειμένων, ἔχουσα τὴν ἡδονήν της.

Ἐὰν μὴ ἐξάγωσιν ἀπὸ τὴν σπουδὴν τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν ὅλας τὰς ὠφελείας, ὧν αὕτη εἶναι ἡ σταθερὰ πηγή, καὶ δὲν ζητῶσι παρ' αὐτῆς ἢ τὴν μόνην ἡδονὴν, τοιαύτη τις ἀνάπαυσις τῆς ψυχῆς ἤθελε θεωρηθῆ ὡς ἡ ἀξιωτέρα ἑνὸς ἀνθρώπου καλῶς ἀνατεθραμμένου· αἱ ἄλλαι ἀναπαύσεις δὲν εἶναι μήτε παντὸς καιροῦ, μήτε πάσης ἡλικίας, μήτε παντὸς τόπου. Αὕτη ἡ σπουδὴ, τοὐναντίον, μορφόνει τὴν νεότητα, ἐπιτέρπει τὸ γῆρας, κοσμεῖ τὴν εὐτυχίαν, βοηθεῖ καὶ παρηγορεῖ τὴν δυστυχίαν, θέλγει ἡμᾶς ἐν τῷ οἴκῳ, δὲν περιτλέκει εἰς τὰ ἔξω, γρηγορεῖ, ταξειδεύει, κατοικεῖ μεθ' ἡμῶν. Θυσιάσατε τὸν καιρόν σας εἰς τὴν σπουδὴν, καὶ θέλετε ἀποφύγει πᾶσαν δυσαρέσκειαν, πᾶσαν ἀηδίαν τῆς ζωῆς, δὲν θὰ ἦσθε οὔτε φορτικοὶ εἰς ἑαυτοὺς, οὔτε ἄχρηστοι εἰς τοὺς ἄλλους.

Βλέπομεν ὅτι τὰ πράγματα καὶ αἱ τέχναι οὐ μόνον στολίζουσι τὴν εὐτυχῆ ζωὴν, ἀλλ' ἀνακουφίζουν πᾶν εἶδος δυστυχίας, ἐλαφρύνουν τὰς θλίψεις τῆς ἐξορίας, τῆς φυλακῆς, ἢ τῆς αἰχμαλωσίας παρὰ τοῖς ἐχθροῖς.

Ἡ σπουδὴ εἶναι θαυμασίως ἐπιτηδεία πρὸς αὔξησιν τῆς εὐημερίας, ὥσπερ εἶναι ἐπιτηδεία πρὸς ἐλάττωσιν τῆς δυστυχίας. Αὕτη εἶναι συγχρόνως καὶ ἡ ὡραιοτέρα στολὴ, καὶ ἡ μεγαλητέρα παρηγορία τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ ὁδηγηθῆναι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς τῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν θεωρίαν τῶν μεγάλων ἀντικειμένων εἶναι ἡ ἰδιότης τῶν ἐξόχων ἀνθρώπων· οἱ ἐμμένοντες δὲ, τοὐναντίον, εἰς ματαίας σπουδὰς ἅμα ποιοῦντες πράγματα δύσκολα οὐδὲν ποιοῦσιν.

Εἶναι μισητὸν νὰ ἐνασχολῆταί τις ἐπιπόνως εἰς εὐτελῆ πράγματα· τούτου δὲ γενόμενου, εἶναι ἐκ παραλογισμοῦ μωρία.

Ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν ἠσφαλίζετο ἀπὸ μακράν τινα ζωὴν, ἔπρεπε νὰ μεταχειρίζηται τὸν καιρὸν μὲ οἰκονομίαν, ὅπως ἐπαρκέσῃ εἰς τὰ ἀναγκαῖα. Ὁποία μωρία λοιπὸν ὅταν ὑπάρχῃ σπάνις χρόνου, νὰ διασκεδάζῃ εἰς ἄχρηστα πράγματα!

Ἡ φύσις ἐπεδαψίλευσεν ἡμῖν τὸν χρόνον οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπηται νὰ χάσωμεν οὐδὲν μέρος αὐτοῦ· ἀλλ' ἐν τοσούτῳ βλέπομεν πόσον διασκορπίζουσιν ἐξ αὐτοῦ οἱ ἐνεργητικώτεροι τῶν ἀνθρώπων! ὁ μὲν, διὰ τὴν βεβλαμμένην ὑγείαν του· ὁ δὲ, διότι οἱ οἰκεῖοί του ἀσθενοῦσιν· ὁ εἷς διὰ τὰς ἰδιωτικάς του ὑποθέσεις, ὁ δὲ ἕτερος διὰ τὰς δημοσίους· ἅπαντες διὰ τὸν ὕπνον, ὅστις μερίζεται τὴν ζωὴν μὲ ἡμᾶς (1). Δύνανται νὰ εὐα-

(1) Πολλοὶ πρὸς στολισμὸν, ἄλλοι εἰς κόμωσιν τῆς κεφαλῆς, ἄλλοι εἰς εὐωχίας καὶ πότους, εἰς τυχηρὰ παιγνίδια, εἰς περιπάτους νυκτερινοὺς καὶ ἡμερινοὺς, εἰς θέατρα, εἰς χορεὺς, εἰς φιλονεικίας καὶ συζητήσεις ἀκαίρους, εἰς παρασκευὴν τῆς τραπέζης, κτλ. κτλ. Καὶ τοὺς μὲν ἐνασχολουμένους εἰς διανοητικήν τινα ἐργασίαν, καὶ θεωροῦντας μόνην αὐτῶν ἡδονὴν καὶ τέρψιν τὸ βιβλίον καὶ τὴν ἀνάγνωσιν, περιφρονοῦσιν ὡς μελαγχολικοὺς καὶ σχολαστικοὺς, αὐτοὶ δὲ, εἰς ἀνεμώλια τὸν πολύτιμον δαπανῶντες χρόνον, οἴονται ὅτι βαδίζουσι συμφώνως μὲ τὸν πολιτισμὸν καὶ μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος. Τάλανες· ἀγνοοῦσι λοιπὸν ὅτι ὁ κατ' ἐπιφάνειαν οὗτος πολιτι-

ρεστηθῶσι, δαπανῶντες εἰς μάτην τὸ μεγαλήτερον μέρος τοῦ χρόνου, τοῦ τοσούτῳ βραχέως, τοσούτῳ ὁρμητικοῦ, καὶ ὅστις ἀφαρπάζει ἡμᾶς τόσον ταχέως.

Οὐδέν ἐστιν, ὅπερ δὲν ὑπερνικᾷ ἡ ἐπίμονος ἐργασία, ἡ σπουδαία προσοχὴ, καὶ ἡ σύντονος σπουδή.

Πεδιάς τις, καί τοι φυσικῶς γόνιμος, ἀδύνατον νὰ καρποφορήσῃ χωρὶς καλλιέργειαν· ταὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸ πνεῦμα, ἐὰν μὴ ᾖ καλλιεργημένον ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ ἀληθὴς καλλιέργεια τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ φιλοσοφία, ἡ ὁποία ῥιζηδὸν ἀνασπᾷ τὰ ἑλαττώματα, προπαρασκευάζουσα τὰς ψυχὰς εἰς ἀποδοχὴν τῆς καλῆς σπορᾶς, καὶ καταθέτουσα εἰς αὐτὰς ἀξιώματα, ἱκανὰ νὰ φέρωσιν ἀκολούθως καρποὺς ἀφθονεστέρους.

Μικτὸν ἤθελεν εἶσθαι, ἐὰν ἐργάζησαι ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ὅπως γίνῃς καλὸς γραμματικὸς, ἐπιτήδειος ῥήτωρ, ἔμπειρος γεωμέτρης, μέγας ἰατρὸς, καὶ δὲν προσπαθῇς μικρὸν, διαρκοῦντος τοσοῦτον μακροῦ χρόνου, ἵνα κατασταθῇς ἐνάρετος.

Ὑπὸ θρησκευτικὴν ἔποψιν.

Γινώσκειν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷν τὸν Θεὸν καὶ ζῆν αἰωνίως εὐτυχῆ, ἕνεκα ταύτης τῆς γνώσεως καὶ ἀγάπης, τοιοῦτόν ἐστι τὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ διάφοροι βαθμοὶ τῆς γνώσεως καὶ ἀγάπης ἀπαρτίζουσι τοὺς διαφόρους τῆς εὐτυχίας βαθμούς.

Ὅσῳ ὁ ἄνθρωπος θὰ γνωρίσῃ, τοσούτῳ θὰ ἀγαπήσῃ· ὅσῳ θὰ γνωρίσῃ καὶ θὰ ἀγαπήσῃ, τοσούτῳ θὰ ζήσῃ εὐδαίμων.

Πόσον δίκαιον λοιπὸν εἶναι καὶ ἐπιθυμητὸν τοῦτο τὸ ἀθάνατον ὄν, τὸ καλούμενον εἰς τοσούτῳ ὑψηλὸν καὶ εὐτυχὲς πεπρωμένον, νὰ δύναται νὰ ἀναπτύσσῃ ἐλευθέρως τὴν διάνοιαν καὶ θέλησιν αὐτοῦ, ὅπως γνωρίζῃ καὶ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, καὶ ὅπως γνωρίζῃ καὶ ἀγαπᾷ οὕτως, ὡς φανεροῦται!

Ἀλλ' ὁ Θεὸς φανεροῦται ὡς δημιουργὸς καὶ λυτρωτής· ὑφ' ἑκάστην δὲ τῶν προσηγοριῶν τούτων ἀναγκαῖον εἶναι νὰ γνωρίζωμεν, εὐχάριστον νὰ ἀγαπῶμεν αὐτὸν, δίκαιον νὰ ἀποδίδωμεν τὸν φόρον τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης, ἣν ἀξίζει ἡ διπλῆ εὐεργεσία τῆς δημιουργίας καὶ λυτρώσεως.

Ὡς δημιουργὸς, διήνοιξεν εἰς τὰς συζητήσεις, εἰς τὴν σπουδὴν, εἰς τὸν θαυμασμὸν τῶν ἀνθρώπων πεδίον ἄπειρον, ἐν ᾧ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐξεγείρονται θαύματα δυνάμεως, ἰσχύος, καὶ ἀγαθότητος. Συγχρόνως ἠθέλησεν ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ δύνατται νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ ταῦτα τὰ θαύματα τῆς δημιουργίας, ἢ συναρμόζων τὴν τέχνην εἰς τὴν φύσιν, δηλ. συνενῶν τὸ ἀνθρώπινον ἔργον μετὰ τοῦ θείου.

Ἐκ τούτου αὗται, αἱ τοσοῦτον ποικίλαι καὶ θαυμασταὶ καθ' ἑκατὰς ἐπιστῆμαι, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος ἐξεπλήρωσε τὸν μέγαν τῆς ἐργασίας νόμον, ἐν τῷ μερικῷ αὐτοῦ συμφέροντι, καὶ ἐν τῷ γενικῷ τῆς κοινωνίας, ἧς μέλος ἐστίν. Ἐκ τούτου αὗται αἱ ἐπιστῆμαι, ὧν ἡ τελειοποίησις τοσοῦτον ἐπιθυμητοτέρα ἐστίν, ὥστε, ὡς ὀρθῶς παρετήρησαν, καθόσον ὁ ἄνθρωπος πολλαπλασιάζει τὰ ἐνεργοῦντα καὶ μεσολαβοῦντα αἴτια, ἅπερ προστίθησιν εἰς τοὺς βραχίονας αὐτοῦ, καὶ τὰ ὁποῖα ἀντικαθιστᾷ κατὰ μέγα μέρος αὐτὸς, ἡ νοητικὴ αὐτοῦ ἐνέργεια ἀνετώτερον πρέπει νὰ ἀνακτήσηται πλείω δύναμιν, ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐλευθερίαν, καὶ δύναται μᾶλλον νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν πρόοδον· ἐκ τούτου αὗται αἱ ἐπιστῆμαι τέλος, αἵτινες, καλῶς κατανοηθεῖσαι, εἰσὶ τοσοῦτοι κρίκοι τῆς ἀπείρου ἁλύσεως, τῆς συνενούσης τὴν δημιουργίαν μὲ τὸν δημιουργὸν, καὶ τῆς ὁδηγούσης τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Θεόν: «Φιλόσοφοι τῆς ἐποχῆς μας, ἀνέκραξεν ὁ Βοσουέτος κατὰ τὸν αἰῶνα τῶν Νευτόνων, τῶν Καρτεσίων καὶ τῶν Λεϊβνητίων, οἱουδήποτε καὶ ἂν ᾖσθε βαθμοῦ, ἢ παρατηρηταὶ τῶν ἀστέρων, ἢ παρατηρηταὶ τῆς κατωτέρας φύσεως καὶ προσκεκολλημένοι εἰς ὅπερ καλοῦμεν φυσικὴν, ἢ ἐπησχολημένοι εἰς ἀφῃρημένας ἐπιστήμας, ἃς καλοῦμεν μαθηματικὰς, ἐν αἷς ἡ ἀλήθεια φαίνεται πλεῖον προεδρεύουσα ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις, δὲν θέλω νὰ εἴπω ὅτι δὲν ἔχετε ἀξίας ὑποθέσεις τῶν ἰδεῶν σας· διότι ἀπὸ ἀλήθειαν εἰς ἀλήθειαν δύνασθε νὰ φθάσητε μέχρι τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐστὶν ἡ ἀλήθεια τῶν ἀληθειῶν, ἡ πηγὴ τῆς ἀληθείας, αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, ἐν ᾗ ὑπάρχουσιν αἱ ἀλήθειαι, ἃς καλεῖτε αἰωνίους, αἱ ἀκίνητοι καὶ ἀμετάβλητοι ἀλήθειαι· ἀλλ' ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια, ἣν ὀφείλετε νὰ ζητῆτε εἰς τὰς ἐπιστήμας σας. Καλλιεργεῖτε λοιπὸν ταύτας τὰς ἐπιστήμας, ἀλλὰ μηδαμῶς ἐξαφανίζεσθε ἐν αὐταῖς».

Ὡς λυτρωτὴς, ὁ Θεὸς ἔκαμε πολλὰ ἄλλα θαύματα σοφίας καὶ δυνάμεως, ὅπως σώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα· διέχυσε πολλὰς ἄλλας χάριτας, ἃς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου δὲν θὰ γνωρίσῃ, ἡ καρδία αὐτοῦ δὲν θὰ ἐκτιμήσῃ, καὶ ἡ γλῶσσα οὐδέποτε ἱκανῶς θὰ ὑπερεκθειάζῃ.

σμὸς, ὁ βασιζόμενος εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ διαφθορὰν, ὁ ἀπεστερημένος πάσης γνώσεως τῆς ἐξοχότητος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ συνιστάμενος εἰς τὴν ἀποστήθισιν ξενικῶν ὀνομάτων καὶ φράσεων, ὁ ἀποσκορακίζων τὰ πατρῷα, καὶ ἐναγκαλιζόμενος τὰς καινοτομίας, ὁ παραλύων πᾶσαν θρησκευτικὴν πεποίθησιν, καὶ παραδιδοὺς ἡμᾶς εἰς ἄκρατον ἐλευθερίαν, εἶναι πιθηκισμὸς, ἀπόδειξις τῆς βαθμηδὸν γινομένης ἠθικῆς ἡμῶν ἐξαχρειώσεως, καὶ λαθραίως κατάγει τὴν κοινωνίαν ἡμῶν εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἀπωλείας. Περὶ τούτου τοῦ ἀντικειμένου θέλομεν δημοσιεύσει ὀλίγα τινὰ διὰ τῆς «Νέας Ἑπταλόφου», ἐξετάζοντες τὴν πηγὴν ταύτης τῆς ἐνσκηψάσης εἰς τὴν κοινωνίαν ἐπιπολαιότητος, τῆς ψυχρότητος περὶ τὰ θεῖα κτλ.

Σ. Μ.

Ὑφ' ὅλας τὰς σχέσεις, ἡ ἀναγκαιότης τοῦ διδάσκεσθαι ἐνεργῆς ἐστι διὰ τὸν Χριστιανόν. Ἡ διδασκαλία ὁ ἄρτος τῆς διανοίας ἐστὶ, καὶ εἶναι ἀληθὲς νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τούτου τοῦ ἄρτου, ὡς περὶ τοῦ τρέφοντος τὸ σῶμα, ὅπερ ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ φάγῃ μὲ τὸν ἱδρῶτα τοῦ προσώπου του.

Ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ἀνατροφὴ, ὅπως ὦσιν ἐντελεῖς καὶ ἄξιαι τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει συγχρόνως νὰ δώσωσιν αὐτῷ ἱκανὴν γνῶσιν τῆς φύσεως, τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν· ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ φωτίσωσι περὶ τῶν σχέσεων, τῶν συνδεουσῶν αὐτὸν μὲ τὴν δημιουργίαν καὶ τὸν δημιουργὸν, ὅπως ἐκπληρώσῃ καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ τὸ εὐγενὲς πεπρωμένον του.

«Ἡ θρησκεία εἶναι ἓν ἄρωμα, λέγει ὁ Βάκων, κωλῦον τὴν ἐπιστήμην τοῦ διαφθαρῆναι.

«Ἱερὸν καθῆκον ἐκπληρώσετε, ἐὰν, ἐνόσῳ δύνασθε, καλλιεργῆτε τὸ πνεῦμα ὑμῶν. Θὰ κατασταθῆτε διὰ τούτου ἰδίως ἐπιτηδειότεροι πρὸς τὸ τιμῆσαι τὸν Θεὸν, τὴν πατρίδα, τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς φίλους ὑμῶν. Ἡ γνῶσις, συνηνωμένη μετὰ τῆς μετριότητος, φέρει τὴν ψυχὴν εἰς τὴν βαθυτέραν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους . . . Ἡ ὑπόθεσις τῆς θρησκείας, ἡ τῆς πατρίδος καὶ τῆς τιμῆς θέλουσι προμάχους ὡπλισμένους, κατ' ἀρχὰς μὲ ἐναρέτους προθέσεις, ἔπειτα μὲ ἐπιστήμην καὶ μὲ καλὴν χάριτα».

(Σιλούϊος Πέλλικος).

Ἡ ψυχὴ μεγάλως ζῇ, εἶπε συγγραφεύς τις ὡραίας ἐξηγήσεως τοῦ *Πάτερ ἡμῶν*, καὶ ἐνόσῳ αὕτη δὲν ἐνασχολεῖται διαρκῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἑαυτῆς, χαυνοῦται.

L' âme est un feu qu' il faut nourrir,
Et qui s' éteint s' il ne s' augmente.

(Voltaire.)

Πῦρ εἶναι ἡ ψυχὴ ἡμῶν, σβεννύμενον εὐκόλως· ἐὰν ἀφήσῃς νὰ σβεσθῇ καὶ δὲν τὸ ἀναπτύξῃς.

Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ τὸ ἐπανελάβωμεν· πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἔχουσι τὸ αὐτὸ δικαίωμα εἰς μίαν τροφὴν ἁρμοδίαν καὶ ἀνάλογον τῶν δυνάμεών των.

Ἐπίσης ὅπερ ἡ θρησκεία ἐπιθυμεῖ ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ, ἡ ἱκανὴ καὶ γενναία πολιτικὴ πάντοτε συνεβούλευσεν, ἡ σοφὴ νομοθεσία πάντοτε προέγραψεν.

Ἠκούσαμεν, πρὸ 60 περίπου ἐτῶν, ὅτι οἱ εὐγενεῖς συμφώνως μὲ τὸν κλῆρον παρεκάλουν ἐνθέρμως τὸν ἡγεμόνα, ὅπως διαδώσῃ ἕως *εἰς τὰς πεδιάδας* τὰ μέσα τοῦ νὰ διδάσκωνται ἱκανῶς οἱ κατοικοῦντες αὐτὰς, *καὶ τὰ ὁποῖα νὰ δύνανται νὰ ἐπεκταθῶσιν ἕως εἰς τοὺς πτωχοὺς* (1).

Διδασκαλία καὶ ἀνατροφὴ τοῦ λαοῦ! Λέξεις κεναὶ ἐννοίας, πρὶν ὁ Χριστιανισμὸς φωτίσῃ τὸν κόσμον, ἰδέα θελκτικὴ, ἔξοχος, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἐγένετο ἄνθρωπος, συνωμίλησε μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ προσεκάλεσεν ἅπαντας εἰς τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ.

Διότι ἅμα ὁ *Λόγος σὰρξ ἐγένετο*, ἅμα ἡ θεία διάνοια ἐπεφάνη, ἠκούσθη, ἤψατο τῶν ἐκπεπληγμένων καὶ ἐξεστηκότων αἰσθητηρίων ἡμῶν, ἅμα ὁ Θεὸς κατέβη ἕως εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅπως ὑψώσῃ τὸν ἄνθρωπον μέχρι τοῦ Θεοῦ, ἔκτοτε πᾶν τὸ ἀνθρωπίνην μορφὴν ἔχον, ἀναλαμβάνον τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀξίαν, ὤφειλε νὰ προσπαθήσῃ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν θείαν μορφήν. Ἐν τῇ ἰδέᾳ δὲ τούτου τοῦ μεγαλοπρεποῦς πεπρωμένου, ἐνώπιον τοῦ ἀπείρου πόσον μάταιαι ὑπῆρξαν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Χριστιανῶν αἱ μικραὶ ἡμῶν ἀνισότητες τῆς τύχης, τοῦ βαθμοῦ, ἢ τῆς γεννήσεως! Πῶς αὗται ἐξέλειπον, ὡς καπνὸς κοῦφος, ὃν διασκορπίζει ὁ ὁρμητικὸς ἄνεμος, ὡς κηρὸς ἄνευ συστάσεως, μὴ δυνάμενος νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν θέαν τῆς φλογός! Τότε τὰ ὄρη ἀληθῶς ὡμαλίσθησαν, αἱ κοιλάδες ἐπληρώθησαν, καὶ εἰς τοῦτον τὸν νέον ἠθικὸν κόσμον, ἰσοπεδοθέντα οὕτως ὑπὸ τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἕκαστος κάτοικος ταύτης τῆς σφαίρας, ἕως τότε ὁ κύριος τῆς ὑπερηφανείας καὶ τῆς δυνάμεως, *ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ τὸν Σωτῆρα, ὃν ὁ Θεὸς ἐξαπέστειλεν*. Ἕκαστος ἄνθρωπος ἠδυνήθη νὰ βαδίσῃ διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ, νὰ τραφῇ μὲ ταύτην τὴν *ἀλήθειαν*, νὰ ζήσῃ ταύτην τὴν *ζωήν*. Ἕκαστος ἄνθρωπος ἠδυνήθη νὰ ᾖ ναι Χριστιανὸς, καὶ, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἔκφρασιν Πετέρος τινὸς τῆς Ἐκκλησίας, *ἕκαστος Χριστιανὸς εἶναι ἕτερος Χριστός*. (Ἱερὸς Αὔγουστος.).

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Κ. ΠΛΗΘΩΝΙΔΗΣ.

Ο ΙΠΠΟΤΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ,
Ἢ
ΤΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ.

1.

Ὁποῖον τὸ ὄφελος τῶν ἀνθρωπίνων μυθιστορικῶν φαντασιοκοπημάτων!

Γεννηθεὶς ὁ Κωνσταντῖνος Φαντασιόπουλος ἐν τῇ κώμῃ *** ἐπροικίσθη ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων μετὰ φύσεως καὶ ἀγωγῆς τοιαύτης, ἥτις ἤθελεν ἀποδείξει αὐτὸν ἔξοχον βιομήχανον· καὶ ἂν ἡ σκληρὰ

(1) Κατωτέρω ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀναγκαιότητος τῆς διδασκαλίας τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἅπαντα σχεδὸν ἀφορῶσι τὴν Γαλλίαν καὶ τὰς διαφόρους φάσεις τῆς προόδου τοῦ μέτρου τούτου, ὅπερ ἐναυάγησεν ἕνεκα τῶν διαφόρων πολιτικῶν μεταβολῶν ἐν Γαλλίᾳ. Σήμερον δὲ τίς δὲν θὰ ἐκπλαγῇ, ἀκούων ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐν Γαλλίᾳ ἠναντιώθησαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, προτείνασαν τὴν ἐπίκτασιν τῆς διδασκαλίας καὶ εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τοῦ λαοῦ; Σ. Μ.

αὐτοῦ τύχη δὲν ἀπέτρεπεν αὐτὸν τοῦ προορισμοῦ τούτου, ἴσως ἤθελε καταστῇ ἰδιοκτήτης τοῦ μεγάλου ξενοδοχείου τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἐν ᾧ συγκάζουσι σήμερον οἱ ἐπισημότεροι τῶν ξένων καὶ τῶν κατοίκων.

Καὶ ὅμως, ἐπαναλαμβάνομεν, ὁποῖον τὸ ὄφελος τῶν ἀνθρωπίνων φαντασιοκοπημάτων;

Ἡμέραν τινὰ, ἦτο μαγευτική τις πρωΐα τοῦ μαΐου, μὴ ἔχων ἀσχολίας ὁ Φαντασιόπουλος, ἔλαβεν ἓν μυθιστόρημα καὶ ἀνέγνωσεν αὐτό. Τὴν ἐπιοῦσαν τὸ ἐπανέλαβε, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ηὐχαριστήθη, ὥστε, ἀφ᾽ οὗ διῆλθεν αὐτὸ ἑκατοντάκις ἀνέγνωσε καὶ ἕτερα. Μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐννοήσῃ ἕνεκα τοῦ ἁπλοῦ αὐτοῦ νοὸς ὅτι οἱ μυθιστοριογράφοι, ὅτε δὲν διασκεδάζουσιν ἄλλους, διασκεδάζουσιν αὐτοὶ οὗτοι, ὅτι ἐν ταῖς πλείσταις τῶν μυθιστοριῶν ὑπὸ τὸ φέλι ὑπολανθάνει κρυπτόμενον δηλητήριον, καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει μέθη ἐπιφοβωτέρα τῆς τοῦ νήφοντος ἀνδρὸς, περιεπλάκη ἐν τῇ παγίδι, ἐν ᾗ περιπλέκονται πολλοὶ τῶν νῦν κούφων νέων, καὶ ἀποποιηθεὶς τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ, ἔμπλεως τὴν κεφαλὴν ἱπποτικῶν περιπετειῶν ἀπεφάσισε νὰ γείνῃ ἥρως μυθιστορήματος.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀνατροφὴ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀρκετὰ παρημελημένη καθόσον ἀφορᾷ τὰς μυθιστορικὰς περιπετείας, διέγνω νὰ ἐξασκηθῇ αὐτὸς καθ᾽ ἑαυτόν. Ἐν πρώτοις λοιπὸν μετέβαλε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ Κωνσταντίνου Φαντασιοπούλου εἰς ἱππότην Φαντασιόπουλον· ἑπομένως συνείθισε τοὺς μονολόγους, ἀπαραιτήτους ὄντας ἐν ταῖς μυθιστορίαις, καὶ πρὸ πάντων τὰ ἐκφραστικὰ σχήματα Ὥστε μονολογίαι, δυσανασχετήσεις, ἐπιθέσεις τῆς χειρὸς ἐπὶ τοῦ μετώπου εἰς δεῖγμα βαθείας θλίψεως, ἢ ἐμβριθῶν σκέψεων, ἅπαντα ταῦτα κατέστησαν αὐτὸν μετ᾽ οὗ πολὺ συνεχῶς ἐξασκούμενα εἶδος φρενοβλαβοῦς ὠχροῦ.

— Πειρασμέ! ἀνέκραξεν ἡμέραν τινὰ μυθιστορικῶς πως καθήμενος ἀπέναντι τοῦ κήπου τῆς οἰκίας αὐτοῦ καὶ βεβυθισμένος ἐν κατηφείᾳ, προερχομένῃ ἐκ θλίψεως ἀνυπάρκτου! Πειρασμέ! ἐπανέλαβε, διότι ἀείποτε ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τοῦ μυθιστορήματος ἤγειτο καλὸν ἕνα μονόλογον, τοῦ δὲ μονολόγου πρώτην λέξιν ἔκρινε τὴν ἀνωτέρω· αὐτὸ ἐνταῦθα τὸ χωρίον ὄζει κτηνωδίας· Οὔτε θέατρα, οὔτε χοροὶ, οὔτε ἱππόται χαρίεντες, οὔτε φίλοι εἰλικρινεῖς, οὔτε νέαι πεπαιδευμέναι καὶ εὐφυεῖς ὑπάρχουσιν, ὥστε ν᾽ ἀναπτυχθῇ τις, ὥστε βεβαίως, καὶ ὁ κουφότερος πάντων ὤν, εὐχερῶς ἐννοεῖ ὅτι. . . ἆρα εἰς τὴν πρωτεύουσαν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ περιηγήσεις καὶ ὁδοιπορίαι ἐθεωρήθησαν ὡς μία των καλλιτέρων ὑλῶν πρὸς μυθιστόρημα· οὕτω τὰ τυχαῖα καὶ μυστηριώδη περιστατικὰ τὰ τοῖς ταξειδιώταις ἐντυγχάνοντα ἦσαν ἀποχρώντως δελεαστικὰ ὅπως παρασύρωσι τὸν νέον ἡμῶν ἥρωα ἱππότην Φαντασιόπουλον. Ἐπέβη λοιπὸν τῆς ταχυδρομικῆς ἁμάξης διευθυνόμενος, ὡς διετείνετο, πρὸς τὸν τόπον τῶν μυθιστορικῶν βίων· παρ᾽ αὐτῷ δ᾽ ἐκάθησε καί τις γυνὴ, κεκαλυμμένη ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν.

— Ὁποία εὐνοϊκὴ περίπτωσις! διενοήθη ἐν ἑαυτῷ. Τίς οἶδεν ὁποίας ἐξαισίας καλλονῆς πρέπει νὰ ἦναι ἡ νεᾶνις αὕτη διὰ νὰ κρύπτηται οὕτω· λοιπὸν βηματίσωμεν πρὸς τὰ ἐμπρὸς, καὶ πρὸς τοῦτο οὐδὲν εὐχερέστερον, ἰδού· πάραυτα συνάπτω μετ᾽ αὐτῆς συνδιάλεξιν, τὴν καταθέλγω διά τε τοῦ ἱπποτικοῦ ἤθους καὶ τῶν χαριέντων τρόπων μου, φθάνομεν οὕτω διαλεγόμενοι μέχρι τοῦ πρώτου σταθμοῦ, ἔκ τινος τυχαίου συμβεβηκότος ἀνατρέπουσιν οἱ ἵπποι τὴν ἅμαξαν, ἡ νεᾶνις εὑρίσκεται εἰς κίνδυνον, σώζω αὐτὴν μετὰ κινδύνου τῆς ζωῆς, καὶ ὡς ἀνταμοιβὴν τῆς τοσαύτης ἀφοσιώσεώς μου μοὶ προσφέρει τὴν χεῖ . . .

Δὲν προῦλαβεν ὅμως νὰ τελειώσῃ ὁ ὅτι ἡ ἅμαξα, στᾶσα παρὰ τὸν σταθμὸν, ἤλλαξέ τινας τῶν ὁδοιπόρων καὶ ὁ ἱππότης ἀφυπνισθεὶς τοῦ μαγικοῦ ἐκείνου ὀνείρου, οὕτως εἰπεῖν, ἀντὶ τῆς φαντασιώδους καλλονῆς τῆς νεάνιδος! εἶδε παρακαθήμενον αὐτῷ παχύσαρκον γέροντα, βεβυθισμένον ὅλως εἰς φιλοσοφικὰς σκέψεις καὶ ὠθοῦντα ἀπροσέκτως τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἱππότου.

Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ μόνον μυθιστορικὸν καὶ ποιητικὸν τῆς ὁδοιπορίας.

2.

Δὲν ἀπηλπίσθη μόλον τοῦτο ὁ νέος ἱππότης.

— Μικρὰ πράγματα, εἶπε, καὶ φθὰς εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐγκατέστη ἔν τινι μεγάλῳ ξενοδοχείῳ· Πρώτη αὐτοῦ φροντὶς ὑπῆρξε παραχρῆμα τὸ εὑρεῖν φίλους· καθόσον οὗτοι παίζουσι πρόσωπον τὰ μάλιστα σημαντικὸν, καὶ ἄνευ αὐτῶν οὐδέν τι μυθιστορικὸν ἔξεστι συμβῆναι. Ἐπροσπάθησεν οὖν νὰ εὕρῃ τοιούτους, μηδόλως δυσκολευθεὶς πρὸς τοῦτο, καθότι ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ μεγάλῃ ἢ μικρᾷ ὑπάρχει τάξις τις νέων κούφων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑποκρινομένων τὰ εὐγενέστερα τῆς ἱερᾶς φιλίας αἰσθήματα, ἀρκεῖ μόνον νὰ εὑρίσκωσι δὶ αὐτῆς μέσα διασκεδάσεως. Συνεσχετίσθη οὕτω μετὰ δέκα τοιούτων Πυλάδων, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπίνη καρδία δὲν δύναται πολλοὺς ἑνταυτῷ ν᾽ ἀγαπήσῃ ἐξ ἴσου, ἐξέλεξεν αὐτῶν ἕνα πρὸ πάντων, ἕνα τίμιον, εὐαίσθητον καὶ σπουδαῖον νέον, μεθ᾽ οὗ συνεδέθη δὶ ἀδιαῤῥήκτων δεσμῶν φιλίας.

Πρωΐαν τινὰ ὅμως ἐγερθεὶς, εἶδεν ὅτι ὁ τίμιος καὶ σπουδαῖος Πυλάδης αὐτοῦ ἔφυγε, συνεπάγων καὶ δωδεκάδα χιτώνων, ζεῦγος ὑποδημάτων καὶ ἓν βαλάντιον μὲ χρήματα, καὶ τοῦτο σπουδαίως φερόμενος.

Ἐχολώθη ὀλίγον κατὰ τοῦ φιλτάτου ἀδελφοῦ του, ἀλλὰ τί γένοιτο· ἴσως ἔρως τις, φίλη τις ἀναπληρώσῃ τὸ κενὸν τοῦτο.

Ἓν ἑσπέρας παρευρεθεὶς εἰς τὸ θέατρον κατὰ τὴν παράστασιν τοῦ μελοδράματος Ione ,παρετήρησεν εἰς ἓν θεωρεῖον λάμπουσαν νεαράν τινα γυναῖκα κάλλους ἐξαισίου, θείου, ἀγγελικοῦ! καὶ ὅμως ἐκάθητο πλησίον της εἷς γέρων Ἄργος, ὕποπτα περιάγων βλέμματα κατὰ παντὸς νέου. θὰ ἦτο βεβαίως τύραννός τις τῆς νεάνιδος. Ὁποία τύχη! ἰδοὺ ἐν μιᾷ στιγμῇ ὁ ἱππότης Φαντασιόπουλος γιγνόμενος Γλαῦκος καὶ ἀντιπαλαίων πρὸς τὸν Ἄρβακον διὰ τὴν νέαν ταύτην Ἰώνην. Ἐξελθὼν μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως παρηκολούθησεν αὐτὴν μέχρι τοῦ οἰκήματός της. Ὁ τάλας ἔγεινεν ἐρωτόληπτος! ἤρξατο ἀναπολῶν μεθ᾽ ἡδονῆς τὸ γλυκὺ πρόσωπον τῆς νεάνιδος, ἐφαντάσθη αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ τυράννου ἐκείνου, καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ.

Τὴν πρωΐαν ἔγραψε πρὸς αὐτὴν ἐν γραμματίῳ μακρὰν ἀπαρίθμησιν τρυφερῶν αἰσθημάτων, ἀνιῶν, μελλόντων ὀνείρων, προτρέπων ἐπὶ τέλους νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ἂν θέλῃ νὰ ἐλευθερωθῇ Ἐπέρανε δὲ τὸ ἐπιστόλιον ὧδέ πως: ἀπόψε περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὴν θύραν τοῦ κήπου θέλει περιμένει μεγαλοπρεπὴς τέθριππος. Ἔδωκε τὸ ἐπιστόλιον εἰς τὸν θυρωρὸν αὐτῆς, δοὺς αὐτῷ καὶ ἀργύριον. Ἀντέγραψε δ᾽ αὐτὸ ἔκ τινος περιφήμου μυθιστορίας τοῦ Α. Δουμᾶ· περὶ τὸ τέλος ὅμως ἀντὶ *θύρας ἐργαστηρίου* ἔγραψε κῆπον, καὶ ἀντὶ *ἀγοραίας ἁμάξης*, μεγαλοπρεπῆ τέθριππον.

3.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον λοιπὸν ὁ νέος ἡμῶν ἐρωτόληπτος περιέμενεν ἀπέναντι τοῦ οἰκήματος τῆς νεάνιδος, ῥεμβάζων ὅλως ἐνώπιον τοῦ τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας αὐτοῦ κινοῦντος ἀγγέλου. Δυστυχῶς ὅμως βαρβιστής τις μισάνθρωπος ἦλθεν ὅπως διαταράξῃ τοὺς ῥεμβασμούς του. Δυσανασχετήσας κατὰ τοῦ ἐπαράτου βαρβιστοῦ, ἐρρίφθη ἐπ᾽ αὐτοῦ μένεα πνέων· ἀλλ᾽ ὁ βαρβιστὴς ἐφαίνετο κεκτημένος μῦς καὶ ἰσχὺν ὑπεράνθρωπον, ὥστε ἀφοῦ συνέτριψε τὰ ὀστᾶ τοῦ ἱππότου, ἐξηκολούθησε τὴν βάρβιτον αὐτοῦ παίζων. Ἀφ᾽ ἑτέρου μέρους ἀνεφάνη ἡ περίπολος.

— Διάβολε! διάβολε! ἀνέκραξεν ὁ Φαντασιόπουλος, ἰδοὺ περιπλοκαὶ δειναί· ἂν εἶχον τὴν σπάθην μου ἤθελον δείξει βεβαίως πρὸς τὸν μισάνθρωπον αὐτὸν βαρβιστὴν . . . ὅστις ὅμως, ἃς τὸ εἴπω, ἦτο ἀρκούντως ἰσχυρὸς ὥστε νὰ συντρίψῃ τὰ ὀστᾶ μου . . . ἤθελον τῷ δείξει, λέγω, πρὸς ποῖον ἀπετείνετο. Ἐν τούτοις φοβερώτερος κίνδυνος ἐπίκειται ἤδη· ἄ! τί δυστυχία, νὰ μὴ ἔχω τὰ ὅπλα μου, ἀλλὰ, εἶπε στρεφόμενος πρὸς τὰ παράθυρα τῆς Ἰώνης αὐτοῦ, ἂν ὑποχωρήσω καὶ μὲ ἴδῃ ἐκείνη, ὁποίαν ἰδέαν θὰ λάβῃ περὶ ἐμοῦ;

Μόλις ἐπεραίωσε τὸν μονόλογον αὐτοῦ, καὶ λαβὼν κτύπημα αἰφνίδιον παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς περιπόλου, ἐταράχθη σύσσωμος καὶ πρὶν ἢ τεθῇ εἰς ἄμυναν, δηθεὶς χεῖρας καὶ πόδας ἀπήχθη ἐν τῇ φυλακῇ, ἔνθα διενυκτέρευσε. Τῇ ἐπαύριον δ᾽ ἐξελθὼν ἐσκέφθη περὶ τοῦ νυκτερινοῦ συμβάματος.

— Ὦ Θεέ μου! ἀνέκραξεν αἴφνης εὑρὼν τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος· ἀναμφιβόλως ὁ πατὴρ αὐτῆς, ὁ Ἄργος ἐκεῖνος, εἶναι ὁ πρωταίτιος τούτων· λοιπόν . . . μονομαχία μετ᾽ αὐτοῦ.

Τὴν αὐτὴν οὖν ἡμέραν ὁ Ἄργος, ὁ σύζυγος καὶ οὐχὶ πατὴρ τῆς νεαρᾶς γυναικὸς, ἔλαβε προσκλητήριον εἰς μονομαχίαν. καὶ γνωρίσας τὸ πρόσωπον, μεθ᾽ οὗ εἶχε νὰ κάμῃ, ἀπεφάσισε νὰ τῷ δώσῃ ἓν καλὸν γεροντικὸν μάθημα. Ἐδέχθη λοιπὸν τὴν μονομαχίαν· ἀλλ᾽ ἐν αὐτῇ ὁ ἱππότης Φαντασιόπουλος, πρὶν εἰσέτι ποιήσῃ τὸ πρῶτον βῆμα, ἐτραυματίσθη βαρέως.

Ἐγερθεὶς ἐκ τῆς ἀσθενείας ἕνα μῆνα μετὰ ταῦτα, πρῶτον πάντων ὅπερ ἀνελογίσθη ἦν ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑπερόγκου χρέους του δὲν εἶχεν ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ οὔτε ὀβολόν· πλὴν δὲν ἀπηλπίσθη. Εἶχεν ἕνα πλούσιον θεῖον, συνετόν τινα μεγαλέμπορον.

— Ἡ οἰκογένεια, διενοήθη, ἐν ταῖς δειναῖς περιστάσεσιν εἶναι ἓν τῶν καλλιτέρων στηριγμάτων· ἄγωμεν οὖν πρὸς τὸν προσφιλῆ θεῖον.

— Σεβαστέ μοι θεῖε, εἶπε παραστὰς ἐνώπιον τοῦ θείου αὐτοῦ σοβαροῦ τινος γέροντος, διὰ περιπετειῶν ἀδίκου εἱμαρμένης γευθεὶς πρῶτον ἁπάσης τῆς εὐδαιμονίας, ὅση δέδοται τοῖς θνητοῖς, ῥεμβάσας, περιπλανηθεὶς εἰς εὐανθεῖς ἔρωτος λειμῶνας, περιελθὼν ἑπομένως εἰς ἀπορίαν χρηματικὴν, ἦλθον παρακαλῶν ἡμᾶς ἐν ὀνόματι τῶν συγγενικῶν δεσμῶν, ὅπως μοὶ δώσητε χιλιάδας τινὰς λιρῶν πρὸς πορισμόν μου.

Τὴν ἱερεμιάδα ταύτην ἀπεστήθησεν ἔκ τινος μικροῦ θελκτικοῦ μυθιστορήματος τοῦ Καρόλου Βερνάρδου. Περαιωθείσης δὲ ταύτης, ἤγειρεν ὁ ἔξοχος θεῖος τὴν κεφαλὴν, παρετήρησε τὸν ἱππότην ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, καὶ ἔσυρεν εἶτα τὸν κώδωνα.

— Θεόδωρε, εἶπε πρὸς τὸν ἐμφανισθέντα ὑπηρέτην, βλέπεις αὐτὸν τὸν Κύριον; λάβε τὸ ῥαβδίον καὶ ἀφ᾽ οὗ μετρήσῃς ἐπὶ τῆς ῥάχεως αὐτοῦ χιλιάδας τινὰς λιρῶν, κάμε τον νὰ ἐξέλθῃ ἀκολούθως εἴτε διὰ τῆς θύρας εἴτε διὰ τοῦ παραθύρου, ὅπως θέλει.

4.

— Πειρασμέ· ἀνέκραξεν ὁ ἱππότης Φαντασιόπουλος ἐξερχόμενος, σήμερον οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι εἰσὶν ἄγρια θηρία. Ποῦ ἡ ἱπποτικότης καὶ γενναιοδωρία τῶν ἀρχαίων χρόνων. Ἐν τούτοις δὲν ἐνθυμοῦμαι εἰς ποῖον μυθιστόρημα ἀνέγνωσα ὅτι εἷς νέος, ὡσαύτως ὑπ᾽ ἀναργυρίας κατατρυχόμενος, ἀφ᾽ οὗ ἀφήμαρτε τῶν συγγενικῶν ἐλπίδων, εὗρε τύχην παρά τινι εὐγενεῖ· λοιπὸν εἰς τὸν δοῦκα τῆς . . . ἁμαξηλάτα.

Ὁ ἱππότης ἐνόμισεν ἑαυτὸν πρὸς στιγμὴν ἐν ἁμάξῃ· ἠναγκάσθη ὅμως μετ᾽ οὗ πολὺ νὰ ὑπο-

κύψῃ τῇ ἀληθείᾳ καὶ διηυθύνθη πεζῇ πρὸς τὸ μέγαρον τοῦ δουκὸς τῆς . . .

— Εὐγενῆ δοῦξ εἶπεν ἅμα παραστὰς ἐνώπιον αὐτοῦ, ἀπολέσας τὰ πάντα ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ παιγνίῳ τῆς τύχης, ἀπογνοὺς τῶν συγγενῶν καὶ φίλων ἦλθον πρὸς σήν . .

— Ἐννόησα, ἀπήντησεν ἡγεμονικῶς ὁ δοῦξ ξηροβήχων, δηλαδὴ πένης ὢν ζητεῖς θέσιν παρ' ἐμοί. Προχθὲς ὁ σταυλάρχης μου μοὶ παρεπονεῖτο ὅτιδ τὰς κόπρους καθαρίζων παῖς ἔφυγεν· ὥστε ἂν θέλῃς νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃς . .

— Πῶς, κύριε, ἐτραύλισεν ἐρυθριῶν ὁ ἱππότης.

— Οἱ ὑπηρέται μου ὀλίγα ὁμιλοῦν, κύριε.

— Ὁ ἱππότης ἐξῆλθεν ἀπεγνωσμένος καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, ἔνθα τὸν περιέμενον τρεῖς δανεισταί του.

— Ἀ Κύριε, ἤλθετε τέλος, ἀνέκραξαν ὁμοφώνως οἱ τρεῖς γεννάδαι, ἀμέσως πληρώσατέ μας διότι . . .

— Πῶς, ἄθλιοι· ἐβόησεν ὁ Φαντασιόπουλος θυμωδῶς, καθότι προσεβλήθη ἡ τιμὴ αὐτοῦ, τολμᾶτε νὰ προσβάλητε τὴν τιμὴν ἑνὸς ἱππότου! ἐξέλθετε· ἄλλως σᾶς ἐκβάλλω τοῦ δωματίου μου διὰ βίας.

— Κύριε, ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν ἂν ἦσθε ἱππότης ἢ οὔ· τοῦτο μόνον γινώσκομεν ὅτι ἂν δὲν μᾶς πληρώσητε θὰ σᾶς ἐνάξωμεν.

— Ἀναιδεῖς, ἐπεφώνησεν ὁ ἥρως, μονομαχία ἀμέσως.

Οἱ τρεῖς τοκογλύφοι παρετήρησαν τὸν χρεώστην αὐτῶν μετὰ θαυμασμοῦ, ᾤκτειραν αὐτὸν ὡς ἀπελέσαντα τὰς φρένας, καὶ κατέβησαν τὴν κλίμακα ἐσπευσμένως.

Τότε κλείσας τὴν θύραν ἐνέπεσεν εἰς ῥεμβασμούς.

— Πῶς, ἀνέκραξε μετὰ λύπης, παρῆλθε πλέον ὁ καιρὸς τῶν ἱπποτικῶν συμβαμάτων;

Καὶ ταῦτα εἰπὼν, προσήλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῆς θύρας περιμένων μυστηριώδη τινὰ τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος ἱππότην ὅπως ἔλθῃ εἰς βοήθειαν αὐτοῦ. Καὶ πραγματικῶς μετ' οὐ πολὺ ἠκούσθησαν ἐπὶ τῆς κλίμακος βήματα, ἡ καρδία του ἤρξατο πάλλουσα· αἴφνης ἀνοίγεται ἡ θύρα, ἀλλ' οἷα ἔκπληξις! ἀντὶ τοῦ περιμενομένου χρυσοφόρου ἱππότου τρεῖς κλητῆρες ἐπέθηκαν τὰς βαρείας αὐτῶν χεῖρας ἐπὶ τοῦ ὤμου του, ἀπαγοντες αὐτὸν ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου.

Ὀλίγας στιγμὰς μετὰ ταῦτα ὁ ἱππότης Φαντασιόπουλος περιέμενε τὸν χρυσοφόρον ἱππότην ἐντὸς τῶν γυμνῶν τοίχων τῆς φυλακῆς τοῦ Ἐμποροδικείου.

—

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ.

Ἐκ τῆς ἐπισήμου ἐφημερίδος τοῦ Ἐμποροδικείου τῆς πρωτευούσης . . .

«Ὁ Κύριος Κωνσταντῖνος Φαντασιόπουλος μετὰ διετῆ κάθειρξιν ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Ἐμποροδικείου διὰ χρέη ὑπέρογκα ἐξῆλθε σήμερον 26 μαΐου 18.»

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῷ ὄντι ὁ Φαντασιόπουλος ἐγκαθίστατο ἐν τῇ νέᾳ πενιχρᾷ αὐτοῦ κατοικίᾳ, ὅλως ἠλλοιωμένος.

Σκεφθεὶς ἤδη ὡριμότερον καὶ ἰδὼν ὅτι κατὰ τοὺς νῦν καιροὺς τὰ ταξείδια οὐδὲν κρύπτουσι πλέον μυστηριῶδες, ὅτι οἱ φίλοι, χαίρειν ἐῶντες πᾶταν εἰλικρίνειαν καὶ ἀγάπην ὡς καὶ πᾶν τρυφερὸν αἴσθημα κολακεύουσι χάριν τοῦ ἀργυρίου κόνον, ὅτι αἱ ἀπαγωγαὶ νεανίδων εἰσὶ δυσχερεῖς, ὅτι οἱ νυκτερινοὶ ῥεμβασμοὶ ἄγουσιν ἐν εἱρκτῇ, ὅτι αἱ μονομαχίαι ἀπέβησαν γελοῖαι οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀχρεῖαι, ὅτι αἱ θεῖαι καὶ συγγενεῖς δυσκόλως συντρέχουσιν, ὅτι οἱ εὐγενεῖς καὶ πλούσιοι τῶν ἰδίων μόνον κήδονται, ὅτι τέλος οἱ δανεισταὶ καθείργουσι, βαλὼν ἐς κόρακας πᾶν μυθιστόρημα καὶ πάντα ἱπποτικὸν βίον, ἀπεφάσισε νὰ καταστῇ συνετὸς καὶ χρηστὸς πολίτης, μετέβαλε γνώμην καὶ ἔγεινε; . . . *παπουτσῆς*.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Ι. Π. ΒΑΤΣΙΔΗΣ.

ΠΑΡΑΔΟΞΟΣ ΑΝΤΙΦΑΣΙΣ.

Τὴν ἀξιοσημείωτον ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν ἀνηγγέλθη ἐν Τελυμοῦθ τῷ αὐτοκράτορι Ναπολέοντι Α'. ἡ εἰς Ἀγίαν Ἑλένην ἐξορία αὐτοῦ, ὁ ἔξοχος οὗτος ἀνὴρ, καί τοι γαλήνιος κατ' ἐπιφάνειαν, διετέλει ὅμως κατηφὴς καὶ σχεδὸν ἀφηρημένος.

« Φίλτατοί μοι, εἶπε τοῖς μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ πλοίου εὑρισκομένοις, μοὶ ἐπέρχεται κάποτε ἡ ἐπιθυμία νὰ σᾶς ἐγκαταλείψω, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι τόσον δύσκολον· μικρά τις ἔξαψις τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ τὸ πᾶν τετέλεσται. Ἐγὼ μὲν ἡσυχάζω, ὑμεῖς δὲ ἐπανακάμπτετε εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν οἰκογενειῶν σας. . . . Καθ' ὅσον μᾶλλον αἱ ἀρχαί μου οὐδὲν παρεμβάλλουσι πρόσκομμα εις τὴν ἰδέαν ταύτην, διότι εἰμὶ ἐξ ἐκείνων, οἵτινες φρονοῦσιν ὅτι αἱ κολάσεις τοῦ ἄλλου κόσμου εἰσὶ χίμαιραι φαντασίας, μῦθοι, οὓς ἐπενόησαν πρὸς ἀντιστάθμισιν τῶν ὑπισχνουμένων ἡμῖν ἡδονῶν τῆς μελλούσης ζωῆς. Ὁ Θεὸς βεβαίως ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ ἀγαθότητι δὲν ἤθελεν ἀνεχθῇ τοιαύτην ἀνταπόδοσιν, πρὸ πάντων διὰ πρᾶξιν οἷα ἡ παροῦσα. Πλὴν καὶ τούτων ὅλων ὑποτεθέντων ἡ αὐτοχειρία εἶναι ἓν μέσον ὅπως ἀπέλθῃ τις ταχύτερον παρ' αὐτῷ. »

Ὡς ἕκαστος ἐννοεῖ οἱ περὶ τὸν δυστυχῆ τοῦτον αἰχμάλωτον κατεκραύγασαν κατὰ τῆς ἰδέας ταύτης. «Οἱ ποιηταί, εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν (κόμης Λὰς Κὰζ ἀπεφήναντο ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ καθίσταται

ἀντάξιος τῶν θεῶν, παλαιῶν πρὸς τὴν δυστυχίαν· αἱ ἤτται καὶ ἡ καρτερία εἰσὶ πολλάκις ἔνδοξοι, ἀνὴρ δὲ τοιούτου ὑψηλοῦ καὶ γενναίου χαρακτῆρος δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἐξευτελισθῇ, ἐξισούμενος μετὰ τῶν βαναυσοτέρων ψυχῶν. Ἐκεῖνος, ὅστις μᾶς ἐκυβέρνησε τοσοῦτον ἐνδόξως, ἐκεῖνος ὅστις ὑπῆρξε τὸ ἀντικείμενον τοῦ θαυμασμοῦ τῆς ὑφηλίου καὶ διευθέτης τῶν τυχῶν τοῦ κόσμου, δὲν ἦτο βεβαίως δυνατὸν νὰ δώσῃ τέρμα εἰς τὸν βίον του ὡς χαρτοπαίκτης ἐν ἀπελπισίᾳ, ἢ ὡς ἀπατηθεὶς ἐραστής. Τί ἤθελον ἄρα καταστῇ ἐκεῖνοι, οἵτινες εἰς αὐτὸν ἤλπιζον, εἰς αὐτὸν ἐπίστευον; Ἤθελεν ἄρα ἐγκαταλείψει ὡς ῥίψασπις τὸ πεδίον τῆς μάχης εἰς τοὺς ἐχθρούς του . .»

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ σοφοὶ οὗτοι λόγοι ἴσχυσαν νὰ καταπείσωσι τὸν Ναπολέοντα ὅπως παραιτηθῇ τῆς παρατόλμου ἐκείνης ἀποφάσεως, ἥτις καταβιβάζει τὸ λογικὸν ὄν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀλόγων. Οὐχ ἧττον ὅμως θαυμαστὴ ἡ ἀνθρωπίνη παλιμβουλία καὶ ἀστασία· ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, ὁ τὴν Εὐρώπην ἐλελίξας καὶ παίγνιόν του καταστήσας τοὺς θρόνους τῶν βασιλέων, ἐν στιγμῇ ἀπελπισίας ἐξευτελίζεται μέχρι βαθμοῦ, ὅπως παραδεχθῇ ὡς ὑπὸ τοῦ λογικοῦ ἐπιβαλλομένην τὴν αὐτοκτονίαν, ἐνῷ αὐτὸς οὗτος πρὸ καιροῦ κατεκεραύνωσε λογικώτατα τὸ ἀποτρόπαιον τοῦτο πάθος τῆς αὐτοχειρίας δι' ἐπίτηδες ἐγγράφου, ἀπευθυνθέντος πρὸς τὴν φρουράν του, ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ ὑπατείας.

Διάταγμα τῆς 22 Αὐθεστηριῶνος, ἔτος Γ'.

« Ὁ ἐπίλεκτος Γκομπαὶν κυτοχειριάσθη ὑπὸ ἔρωτος· ἦτο τῳόντι ὡραία ἀφορμή. Εἶναι δὲ ἡ δευτέρα φορὰ, καθ' ἣν συμβαίνει τὸ τοιοῦτον εἰς τὸ τάγμα τῶν ἐπιλέκτων.

Ὁ πρῶτος Ὕπατος διατάττει νὰ κοινοποιηθῇ εἰς τὴν φρουρὰν ὅτι:

Εἷς στρατιώτης ὀφείλει νὰ νικᾷ τὴν θλίψιν καὶ τὴν μελαγχολίαν τῶν παθῶν.

Καθότι, τὸ νὰ ὑποφέρῃ τις μετὰ καρτερίας τὰς ὀδύνας τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἵσταται ἀκλόνητος ὑπὸ τὸ πῦρ καννονιοστοιχίας. Τὸ νὰ ἐγκαταλείπεται δέ τις εἰς τὴν λύπην δίχως ν' ἀντιπαλαίσῃ, τὸ νὰ φονευθῇ ὅπως ἀπαλλαχθῇ, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ πεδίον τῆς μάχης χωρὶς νὰ νικήσῃ.»

—o—

ΠΕΡΙ ΓΑΜΟΥ.

Ἡ μᾶλλον σπουδαία πρᾶξις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, τὸ ὄκρον ἄωτον τῆς εὐτυχίας ἢ τῆς δυστυχίας τοῦ ἀνθρώπου, ὧν τυγχάνει, συνενοῦται ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ λέξει: *Γάμος*.

Οἱ πρόγονοι ἡμῶν, οἵτινες ἐλλόγως ἐθεώρουν τὸν γάμον ὡς τὴν κυριωτέραν πρᾶξιν τοῦ βίου, τὸ ἀντικείμενον ἐντίμου εὐδαιμονίας, εὐηρεστοῦντο νὰ περικαλύπτωσιν αὐτὸν διὰ πολυτιμοτάτων ἐγγυήσεων. Διότι τότε δὲν ἀπεφασίζετο, ὡς σήμερον γίνεται, ἡ τύχη τῶν τέκνων αὐτῶν διὰ δρακός τινος χρημάτων· ἡ συμπάθεια ἦν εὐφραδεστέρα τοῦ χρυσίου πρὸ πάντων δ' ἀνησύχουν περὶ τῆς ὑπαρχούσης μεταξὺ τῶν δύο μελλονύμφων συμπαθείας καὶ περὶ τοῦ ἂν αἱ καρδίαι αὐτῶν, ἡνωμέναι δὶ ἀμοιβαίων αἰσθημάτων καὶ ἀρεσκείας, ἐφείλκυον ἀλλήλας διὰ τῆς μήποτε ἀπατώσης ἐκείνης δυνάμεως, τῆς τῶν πρώτων ἐντυπώσεων καὶ τοῦ ἀγνοῦ ἔρωτος.

Ὁ αἰὼν ἡμῶν, ὁ τὰ πάντα καταστρέφων διὰ τοῦ ἀργυρίου, ἔφθειρε διὰ τῆς ἐπιῤῥοῆς τούτου καὶ τὸν γάμον· ἀλλ' αἱ ἐμφορούμεναι ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ καταστῆσαι τὰ ἑαυτῶν τέκνα εὐτυχῆ οἰκογένειαι οὐδέποτε παρασυρθήσονται ὑπὸ τῶν ὑπολογισμῶν βδελυροῦ συμφέροντος· ἡ διάθεσις αὐτῶν, πάντοτε, θέλει ὁμιλήσει ἀνώτερον τοῦ χρυσίου· θέλουσι προτιμήσει ἀπὸ πλούτου, συχνάκις ἀπατηλοῦ, τὴν ὑπὸ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἐνδομύχου εὐχαριστήσεως ἐγγυωμένην εὐτυχίαν.

Ἡ δυστυχία, ἡ κατατρύχουσα τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν καὶ ὠθοῦσα αὐτὴν εἰς συχνὰς μεταστροπὰς, ἔχει τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς πηγὴν ἐν τῇ θραύσει τῶν συμπαθῶν ἐκείνων τῆς οἰκογενείας δεσμῶν, οἵτινες καθήδυνον τὴν ζωὴν τῶν πατέρων ἡμῶν. Τὸ θέλγητρον ἐκεῖνο τῆς ἑστίας ὅπερ ἀνεύρισκεν ἑκάστην ἑσπέραν, μετὰ ἐργάσιμον ἡμέραν, ἡ ἀγαπητὴ σύζυγος, τὸ προκαλοῦν τερψιθυμίαν, δὲν ὑπάρχει πλέον, ἐκτὸς ἔν τισι προνομιούχοις οἰκίαις· ὁ σύζυγος, ὃν ὁ γάμος συνέδεσε, δὲν βλέπει πλέον ἐν ἐκείνῃ, ἣν ἐξελέξατο, εἰμὴ προῖκα, καὶ ἡ καρδία αὐτῶν, ἐστερημένη πάσης συμπαθείας, μεταβαίνει ἀναζητοῦσα ἐν τῷ ἔξω πολυκυμάντῳ βίῳ διασκεδάσεις πρὸς ἕνωσιν ἄνομον καὶ βδελυράν.

Ἡ ζωὴ τῶν εὐκόλων ἡδονῶν ἔχει ἀφ' ἑτέρου λυπηρὰν ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς νεολαίας· τὰ μᾶλλον συχναζόμενα σήμερον μέρη εἰσὶ πλήρη νέων, προτιμώντων τὰς εὐθυμίας τῶν καφενείων ἀπὸ τὴν ἀμοιβαίαν συμπάθειαν· ἀπαυδῶντες ἐκ τῆς θέας τῶν ἀκαταπαύστως ἀναφυομένων μεταξὺ τῶν διὰ τοῦ πάθους τοῦ ἀργυρίου συναπτωμένων συζυγικῶν διαφωνιῶν, δοκιμάζουσιν ἀποστροφήν τινα ἔμφυτον κατὰ τοῦ ἔστιν ὅτε ἀξιολυπήτου βίου τῆς οἰκογενείας· ἐκ τούτου δ' ἡ παράδοξος ἐκείνη τοῦ μήποτε συζεύγνυσθαι μανία, ἥτις καταςρέφει τὰ πάντα.

Παρῆλθε πλέον ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἡ οἰκογένεια, συνερχομένη περὶς τῆς ἑστίας, ἀπήλαυεν ἐν τερψιθύμοις ἑσπεριναῖς συναναστροφαῖς τὴν ἡδονὴν τερπνῆς ἅμα τε καὶ διδακτικῆς ἀναγνώσεως· εἰς ἣν ἐν ἀστειότητι, πλήρει θελγήτρου καὶ ςοργῆς, ὁ σύζυγος καὶ ἡ γυνὴ ἀνεύρισκον τὰς προσελκυσάσας αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους συμπαθείας. Οἱ διὰ χρημάτων γάμοι, μετασχηματισθέντες σήμερον ὑπὸ τὸν τίτλον τῶν συναλλακτικῶν γάμων, ἔῤῥιψαν ἐπὶ τῆς κοινωνίας ἡμῶν κάλυμμα

θλίψεως καὶ ἐξώρισαν τὰς ἐλευθερίους καὶ ἀγαθὰς συνηθείας τῶν πατέρων ἡμῶν. Καὶ ἐκπλήττεταί τις διὰ τὴν συνεχῆ ταύτην ἐξαφάνισιν τῆς χαρᾶς καὶ φαιδρότητος, αἵτινες ἐπεκράτουν ἄλλοτε, ἀλλ' ἡ θέα οἰκογενείας ψυχρᾶς καὶ ἄνευ ἔρωτος ἐπέρχεται ὅπως χορηγήσῃ τῇ καρδίᾳ τὰς θερμὰς ἐκείνας ἀποῤῥοφήσεις, ἃς ἡ εὐτυχία δημιουργεῖ.

Ἀγνοεῖται ὁποῖαι κατατρύχουσαι θλίψεις συμβαίνουσι μεταξὺ τῶν συζυγιῶν, τῶν συναπτομένων ὑπὸ τὸ κράτος βδελυκτῆς φιλαργυρίας. Ὁ ἀνὴρ, ὁ συζευχθεὶς πρωΐκα, μένει ἀδιάφορος πρὸς ἐκείνην, μεθ' ἧς ἡνώθη, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ δὲν πάλλει οὔτε διὰ τὰς αὐτὰς θλίψεις οὔτε διὰ τὰς αὐτὰς χαράς· ἡ δὲ γυνὴ, ἥτις δὲν ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ τὴν ἀληθῆ συμπάθειαν ὑπὸ ἔρωτα σχεδὸν πάντοτε τερπνὸν καὶ σεβαστὸν, ζῇ ἐγκαταλελειμμένη μετά τινας μῆνας, καὶ κατατήκεται βαθμηδὸν ἐν τοῖς μυχίοις αὐτῆς, εὐτυχὴς ἔτι ἐὰν ἀντίπαλός τις δὲν ἔλθῃ κρυφίως, φέρουσα τὴν ταραχὴν καὶ τὴν διχόνοιαν μεταξὺ τῆς τοσοῦτον ἤδη τεταραγμένης οἰκογενείας της.

Ἔστιν ὅτε ἐκ τῶν χιλίων τούτων ὑπογείων δραμάτων διαφεύγει ἀποτρόπαιός τις ἀκτὶς, καὶ ἡ αὐτοκτονία τίθησι τέρμα εἰς θλίψεις ἐπὶ μακρὸν κεκαλυμμένας· ἡ γυνὴ, ἡ λάμπουσα διὰ πλουσίας ἐνδυμασίας, συχνάκις ζητεῖ νὰ διασκεδάσῃ καὶ καλύψῃ εἰς τὰς φίλας αὐτῆς, ὑπὸ ἀπατηλὸν πλούσιον κόσμημα, τὴν ἔλλειψιν τῆς συμπαθείας ἐκείνης, ἥτις καταβιβρώσκει αὐτὴν ἐνδομύχως. Διὸ ἡ συμπάθεια οὐδόλως ἀποκτᾶται διὰ τοῦ χρυσίου, καὶ ἡ εὐτυχία ἀμοιβαίου ἔρωτος ἔγκειται ἐν τῇ συνενώσει τῶν αὐτῶν διαθέσεων, τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, κεκαλυμμένων ἐν τοῖς μυχίοις τῆς καρδίας, καὶ οὐχὶ ἐν τῇ εὐχαριστήσει αἰσχροῦ συμφέροντος.

Γ. Π.

Η ΘΕΙΑ ΔΙΚΗ ΔΙΑ ΤΟΥ ΦΕΡΕΤΡΟΥ.

Ἡ Αὐτοπάρησις.

Ἰδοὺ παράδοξος συνήθεια, ἐπικρατήσασα ἐπὶ πολὺ ἐν Γερμανίᾳ. Ὅταν δολοφόνος τις, μεθ' ὅλας τὰς ἐρεύνας, ἔμενεν ἄγνωστος, ἀπεγύμνουν ὁλοσχερῶς τὸ σῶμα τοῦ θύματος καὶ ἔθετον ἐντὸς φερέτρου, πάντες δ' οἱ ὑποπτοι ὅτι συμμετέσχον τῆς δολοφονίας ὑπεχρεοῦντο νὰ ἐγγίσωσιν αὐτό. Ἐὰν δὲ παρετηρεῖτο κίνημά τι, ἀλλοίωσις τῶν ὀφθαλμῶν, τοῦ στόματος, τῶν χειρῶν, τῶν ποδῶν ἢ ἄλλου μέρους τοῦ σώματος, ἐὰν ἡ πληγὴ ἡματοῦτο, ὁ ἐγγίζων αὐτὸ κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ κινήματος τούτου ἐθεωρεῖτο ὡς ἔνοχος. Σήμερον δ' ἐν Γαλλίᾳ, οἱ δικασταὶ μετέρχονται ἐνίοτε ἀπόπειραν, ὁμοιάζουσαν κατά τι πρὸς τὴν ἀνωτέρω, ἀλλὰ λογικωτέραν. Ὅταν τις κατηγορῆται ἐπὶ φόνῳ, ἄγουσιν αὐτὸν ἐπίσης παρὰ τὸ θῦμα, καὶ συνεχῶς μάλιστα ὑποχρεοῦσιν αὐτὸν ὅπως τὸ ἐγγίσῃ, οὐχὶ ἀναμένοντες κίνημά τι, προδίδον τὴν ἐν τῷ φόνῳ ἐνοχὴν, ἀλλ' ἵνα κρίνωσι περὶ τοῦ προσγενησομένου ἐπὶ τοῦ κατηγορουμένου ἀποτελέσματος, προερχομένου ἐκ τῆς θέας τοῦ αἵματος, θέας καταλλήλου ἵνα ἐπενέγκῃ ἐλέγχου συνειδότος.

Διάγνωσις τῆς ἡλικίας ἵππου.

Διὰ νὰ γνωρίσῃ τις τὴν ἡλικίαν ἵππου, διελθόντος τὰ 9 ἔτη τῆς ἑαυτοῦ ἡλικίας, ἰδοὺ μέσον, ὅπερ πολλοὶ τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν ἀγνοοῦσιν ἴσως.

Ὅταν ἵππος τις ἐστὶν ἐννεαετὴς, ἐπὶ τῆς ἀνωτέρας γωνίας τοῦ κάτω βλεφάρου φαίνεται ῥυτὶς, καὶ ἑτέρα εὐδιάκριτος σχηματίζεται ἀλληλοδιαδόχως κατ' ἔτος. Οὕτω δὲ, ὅταν ὁ ἵππος ἔχῃ 3 ῥυτίδας εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἔχει ἡλικίαν δώδεκα ἐτῶν.

Τὴν περίεργον ταύτην παρατήρησιν ὀφείλομεν εἰς κάτοικόν τινα τῆς Ἀλβάμης, ἀξιοῦντα ὅτι εἶναι ἀλάνθαστος. Ἐν πάσῃ ὅμως περιστάσει τὸ πρᾶγμα δύναται ν' ἀποδειχθῇ εὐκόλως, καὶ ἐὰν ἀληθεύῃ, δύναταί τις τοῦ λοιποῦ νὰ γνωρίζῃ ἀκριβῶς τὴν ἡλικίαν ἵππου ἄνω τῶν 9 ἐτῶν, διότι τὸ διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν ὀδόντων μέσον, ὅπερ μέχρι τοῦδε ὑπῆρχεν ἐν χρήσει, κατήντα συνεχῶς ἐπισφαλὲς καὶ περίπλοκον.

Αἱ ὄρνιθες εἰς τοὺς κήπους καὶ τοὺς ἀγρούς.

Οὐδόλως ἐπιβλαβές ἐστι τὸ ἐγκαταλείπειν τὰς ὄρνιθας ὅπως εἰσέρχωνται εἰς τοὺς κήπους περὶ τὸν ὄρθρον, διότι τότε αὗται ὁρμῶσι κατὰ τῶν καμπῶν, τῶν σκωλήκων, τῶν κοχλιῶν, χωρὶς οὐδόλως νὰ ἐγγίσωσι τὰ φυτὰ, μήτε τὴν γῆν νὰ σκάψωσι. Τοῦτο γίνεται μόνον μετά τινας ὥρας, ὅταν ἡ γῆ ξηρανθῇ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ οἱ σκώληκες καὶ τὰ ἄλλα ἔντομα εἰσέλθωσιν ἐντὸς αὐτῆς. Ἐπίσης δὲ καὶ αἱ νῆσσαι εἰσιν ὠφέλιμοι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, διότι ὑπεραγαπῶσι τοὺς μεγάλους κοχλίας. Αἱ δὲ Ἰνδικαὶ ὄρνεις, αἵτινες σπανιώτατα σκάπτουσι τὴν γῆν, συμφέρει πάντοτε νὰ ὦσιν ἐλεύθεραι ὅπως εἰσέρχωνται ἰδίως εἰς τοὺς λαχανοκήπους. Τὰ πτηνὰ εἰσιν ἐπίσης χρήσιμα διὰ τοὺς καλαμῶνας καὶ τὴν ἠρωτριωμένην γῆν, ἔνθα τρώγουσι πλείστους σπόρους ἐπιβλαβῶν χόρτων.

Συνταγὴ κατὰ τῆς καταῤῥοῆς.

Τρίψον εἰς ψιλὰ τεμάχια ποσότητά τινα κελεφῶν γλυκέων ἀμυγδάλων καὶ βράσον αὐτὰ μεθ' ὕδατος ἕως οὗ καταντήσωτι μέχρι τῶν 2)3, ὁπότε σχηματίζεται ὑγρὸν χρώματος βαθέος φαιοῦ.

Τὸ ποτὸν τοῦτο ἔχει γεῦσιν εὐχυμον, μικρόν τι διαφέρουσαν τῆς τοῦ τείου, καὶ κατὰ τὴν πεῖραν δυνάμεθα νὰ ἐπιβεβαιώσωμεν ὅτι ἐν μικρῷ διαστήματι χρόνου ἀπαλλάττεταί τις ἰσχυρᾶς καταῤῥοῆς.

Περίεργα ἤθη τῶν Γάλλων.

Ἡ Γαλλία, λέγει ὁ ἀρχαῖος ποιητὴς Βουδαῖος, *περιέχει ἄνδρας ἐπιτηδείους καὶ ἁρμοδίους πρὸς πόλεμον.*

« Βλέπει τις τοὺς Γάλλους, λέγει ὁ Καῖσαρ, καί τοι προσβαλλομένους καιρίως, θέλοντας ἔτι νὰ ῥιφθῶσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, πίπτοντας, γελῶντας καὶ ἀποθνήσκοντας. »

Ἐβύθιζον εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ τὰ νεογνὰ τέκνα των ὅπως καταστήσωσιν αὐτὰ ῥωμαλέα.

Κατὰ τὸν Καίσαρα, οἱ Γάλλοι ἦσαν καθ' ὑπερβολὴν περίεργοι· ἐκράτουν τοὺς ταξειδεύοντας καὶ συνεσωρεύοντο περὶ αὐτοὺς ἐν ταῖς δημοσίαις ἀγοραῖς, ἐρωτῶντες περὶ νέων εἰδήσεων· ἐδεικνύοντο δ' ἐλευθέριοι, ἐμπιστευτικοὶ καὶ εἰλικρινεῖς.

Ἠγάπων τὸν καλλωπισμὸν, ἔφερον ψέλλια, περιλαίμια, δακτύλια καὶ χρυσοῦς ζωστῆρας.

Ἔτρεφον τὴν κόμην διά τινος χρίσματος ἐκ πάχους αἰγάγρου καὶ στάκτης ἐκ φηγοῦ, καὶ ὅτε ἐπορεύοντο εἰς μάχην, μακρά τις αἱματόχρους χαίτη, ἀνυψουμένη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των, καθίστα αὐτοὺς περιτρόμους τὸ ἦθος.

Οἱ Βεργοβρέτοι ἢ ἡγεμόνες, οἱ πρῶτοι δικαστικοὶ ἄρχοντες, ἔβαπτον τὴν κόμην των καὶ τὸ γένειον διὰ χρυσῶν ψηγμάτων κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας. Αἱ γυναῖκες εἰσήρχοντο εἰς πάσας τὰς συνεδριάσεις, ἐν αἷς ἐπραγματεύοντο περὶ εἰρήνης ἢ πολέμου. Οἱ δ' ἔχοντες τὴν φροντίδα τῆς τηρήσεως σιωπῆς εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ κόπτωσι τεμάχιόν τι ἐκ τοῦ ἐνδύματος τοῦ μᾶλλον θορυβοῦντος.

Κατεδίκαζον τὸν λίαν παχύσαρκον ἄνδρα εἰς πρόστιμον, αὐξανόμενον ἢ ἐλαττούμενον, ἀναλόγως τῆς αὐξήσεως ἢ ἐλαττώσεως τῆς παχυσαρκίας του.

Ὅτε νεᾶνίς τις ἔφθανεν εἰς ἡλικίαν γάμου, ὁ πατὴρ αὐτῆς προσεκάλει εἰς δεῖπνον τοὺς νέους τῆς περιοχῆς ἐκείνης, μεταξὺ τῶν ὁποίων αὕτη ἠδύνατο νὰ ἐκλέξῃ τὸν τῆς ἀρεσκείας αὐτῆς, καὶ ὅπως ἀποδείξῃ τὸν προτιμώμενον, πρὸς τοῦτον πρῶτον προσήρχετο ἵνα νιφθῇ.

Πρὸς διεκδίκησιν τῶν διαφορῶν των, συνεχῶς οἱ Γάλλοι προσέτρεχον εἰς δύο κόρακας. Οἱ διαφερόμενοι ἔθετον ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς σανίδος δύο ἀλευρόπλαστα μεμιγμένα μετὰ ἐλαίου καὶ οἴνου, καὶ τὰ ἔφερον ἐπὶ τῆς ὄχθης λίμνης τινὸς, ὅπου ἔβλεπον πάραυτα προσερχομένους δύο κόρακας, οἵτινες τὸ μὲν ἓν ἐκ τῶν ἀλευροπλάστων διεσκόρπιζον, τὸ δ' ἕτρωγον καθ' ὁλοκληρίαν. Οὕτω δὲ ὁ διαφερόμενος, οὗ τὸ ἀλευρόπλαστον διεσκορπίζετο, ἐκέρδιζε τὴν δίκην.

Οἱ Γάλλοι ἐμέτρουν τὸν χρόνον κατὰ νύκτας, καὶ τὸ ἔθος τοῦτο διήρκεσε μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος. Ἔλεγον δ' ὅτι ὑπάρχουσι δεκαπέντε νύκτες, ἀντὶ δεκαπέντε ἡμερῶν.

Ὁ Γάλλος ἐφαντάζετο ὅτι ἠδύνατο νὰ κατευνάσῃ τὴν ὀργὴν τῶν Θεῶν καὶ ἐξαγοράσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ διὰ τῆς ἄλλου τινός. Ἐὰν λοιπὸν διετέλει ἀσθενὴς ὢν καὶ ἐν κινδύνῳ τοῦ ἀποθανεῖν, ἐζήτει ἕτερον, θέλοντα ν' ἀποθάνῃ ἀντ' αὐτοῦ, καὶ εὕρισκε διὰ χρημάτων, ἅτινα ἐγκατέλειπεν εἰς τὴν οἰκογένειάν του, εἶχε δ' ἐλπίδα διὰ καλλιτέραν ζωὴν παρὰ τὴν ἐγκαταλιμπανομένην.

Ἔλεγον ὅτι ἦν εὐσεβὴς πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ μακαρίτας φίλους πρᾶξις τὸ ἀποστέλλειν αὐτοὺς εἰς τὸν ἄλλον κόσμον πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἦναι αὐτοῖς ὠφέλιμον καὶ εὐάρεστον· μετὰ τοῦ νεκροῦ ἔκαιον τὰ ὅπλα του, τὰ ἐνδύματα, τὸν ἵππον ἢ τὰ ἄλλα ζῶα καὶ τοὺς εὐνοϊκωτέρους δούλους. Ἔγραφον πρὸς αὐτὸν καὶ ἔῤῥιπτον τὰς ἐπιστολὰς εἰς τὴν πυρὰν διὰ νὰ τὰς παραλάβῃ.

Οἱ Γάλλοι εἶχον μέγα σέβας πρὸς τὰς δρῦς καὶ τὸν ἰξόν. Ἡ τοῦ ἰξοῦ τελετὴ ἤρχετο κατὰ τὸ νέον αὐτῶν ἔτος· αἱ δρυάδες, συνοδευόμεναι ὑπὸ τῶν δικαστικῶν ἀρχόντων, καὶ τοῦ λαοῦ κραυγάζοντος: *Τῷ ἰξῷ τὸ νέον ἔτος*, μετέβαινον εἰς δάσος καὶ ἐκεῖ κατεσκεύαζον διὰ χλόης, πέριξ τῆς ὡραιοτέρας δρυὸς, τρίγωνον βωμὸν, χαράττουσαι ἐπὶ τοῦ στελέχους καὶ τῶν δύο παχυτέρων κλώνων τὰ ὀνόματα τῶν Θεῶν, οὓς ἐνόμιζον ὡς ἰσχυροτέρους· 1 τὸν *Θέουτ*, σημαίνοντα Βρεττανιστὶ *Πατέρα λαῶν*· 2 τὸν *Ἔζους* ἢ *Ἔουζ*, σημαίνοντα *τρόμον*, *ἱερὰν φρίκην*. Ὁ Ἔζους ἦν ὁ Θεὸς, ὁ σπείρων τὴν αἱματοχυσίαν καὶ τὴν φρίκην, ὁ δίδων καὶ ἀφαιρῶν τὸ θάῤῥος ἐν ταῖς μάχαις, ὁ ὁρίζων τοὺς μέλλοντας φονευθῆναι· 3 τὸν *Γάραυον*, θεὸν τοῦ κεραυνοῦ· 4 τὸν *Βελένον*, τὸν ἥλιον καὶ θεὸν τῆς ἰατρικῆς.

Ἐπειτα δρυΐδης τις ἢ Γάλλος ἱερεὺς, φέρων λευκὸν ἐπιχιτώνιον, ἀνέβαινεν ἐπὶ δρυὸς καὶ ἔκοπτε τὸν ἰξὸν διὰ χρυσοῦ δρεπάνου, ἐνῷ 2 ἄλλοι δρυΐδαι ἐδέχοντο αὐτὸν ἐπὶ λευκοῦ τινος ὑφάσματος, μεγάλως προσέχοντες μὴ ἐγγίσῃ εἰς τὴν γῆν. Τὸ ὕδωρ, μεθ' οὗ ὁ ἰξὸς οὗτος ἀνεμίγνυτο, διενέμετο εἰς τὸν λαὸν ὡς καθάρσιον, λίαν ἀποκρουστικὸν κατὰ τῆς μαγείας καὶ θεραπευτικὸν πλείστων ἀσθενειῶν.

Ἵνα ἑορτάσωσι τὴν Μίθραν, θεὰν τῶν ἀστεριστμῶν, οἵτινες παρίστων τὰ δύο φῶλα, οἱ Γάλλοι ἐνεδύοντο ὡς *λέοντες*, *ἄμνοι*, *ἄμητοι*, *κῦνες* κτλ. τχήματα, ἅτινα ὑπέθετον ἐν τοῖς ἀστερισμοῖς τούτοις, καὶ ἴσως ἐκ τούτου προῆλθον αἱ προσωπιδοφορίαι καὶ μεταμφιέσεις ἐν τοῖς ἡμετέροις χοροῖς.

Τὸ κυριώτερον γυμνάσιον τῶν δρυΐδων ἦν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σαρτρῶν. Ἐν δὲ τῇ μικρᾷ νήσῳ Σένῃ, ἀπέναντι τῆς ὄχθης τοῦ Κουϊμπέρου Κορεντίνου, ὑπῆρχεν ἐπίσης γυμνάσιον δρυάδων, ἃς οἱ Γάλλοι ἀπεκάλουν Σένας, οὔσας 9 τὸν ἀριθμὸν, τηρούσας διηνεκῆ παρθενίαν, θαυματουρ-

γούσας, καὶ ἐχούσας τὴν δύναμιν τοῦ κρατεῖν τῶν ἀνέμων καὶ φέρειν τρικυμίας.

Οἱ δρυΐδαι ἐδίδασκον ὅτι αἱ ψυχαὶ εἰσήρχοντο εἰς τὸν ἄλλον κόσμον διὰ τῆς πύλης τοῦ θανάτου, καὶ ἐπανήρχοντο εἰς τὸν παρόντα διὰ τῆς πύλης τῆς ζωῆς. Ὅτι μετὰ θάνατον, ἡ ψυχὴ μετέβαινεν εἰς τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα σῶμα καὶ ὅτι αἱ ἡδοναὶ ἢ αἱ τιμωρίαι τοῦ ἄλλου κόσμου ἀνεμε τροῦντο κατὰ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακὸν, ὅπερ ἔπραξέ τις ἐνταῦθα, ὅτι ἐγκατελίμπανε τὸ σῶμα, ἐνῷ ἦν εὐτυχὴς ἢ δυστυχὴς, ἵνα κατοικήσῃ ἐν ἑτέρῳ, ὅτι, μαχόμενός τις γενναίως ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἢ φονευόμενος ὅπως ἐξαγοράσῃ τὴν ζωὴν τοῦ ἡγεμόνος του ἢ φίλου, ἐξιλέου ἁπάσας τὰς ὑπ' αὐτοῦ διαπραχθείσας ἁμαρτίας, καὶ ἦν βέβαιος ὅτι μετέβαινε μεταξὺ τῶν ἡρώων ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ὅπως ἀπολαύσῃ βίον εὐχάριστον καὶ εὐδαίμονα.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Γ. Π.

Αἰνίγματα.

Εἰ καὶ ἄκαρπον δένδρον τυγχάνω,
ἂν τὰ ἄρτιά μου ὅμως χάνω
τοῦ ὀγδόου ἐκτὸς, μὲ λατρείαν
προσκυνοῦμαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Κ. ΔΗΜΗΣΣΑΣ.

Σύνδεσμος εἷς τὰ πρῶτά μου τρία,
καὶ τετράποδον τ' ἄλλα μου πέντε·
τὰ ὀκτώ μου φιλόσοφος πάλιν.
Τίς ἡ λύσις καλοὶ Παραυθένται;

Γρ. Μ. ΒΑΝΝΙΕΡΗΣ.

Τὴν ὥραν τῆς ἀνοίξεως ἐντὸς κήπων βλαστάνω·
γλυκείας δρόσου ἔμπλεως περίφημος αὐξάνω.
Ὁ ἥμισυς ἂν μείνω δὲ, πατρίδα θέλω ἔχει
χώραν τινὰ, ἣν ποταμὸς Εὐρώπης μέγας βρέχει.
Ἂν δὲ τὰ δύο ἀρχικὰ καὶ δύο τελικά μου,
ἐκ τῶν τοῦ Αἵμου μου χωρῶν ἐλήφθη τ' ὄνομά μου.
Τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον μου στοιχεῖον ἐὰν λείψῃ
τὸ πλῆθος τῶν ὁμοίων μου τὴν κάραν σου καλύψει.
Τὸ πρῶτον δὲ καὶ τρίτον μου ἂν λείψῃ καὶ τὸ μένον
μετατεθῇ, μέτρον ἁπλοῦν θὰ τὸ ἰδῆς ἐμφαῖνον.
Ἐὰν δὲ πάλιν καὶ αὐτοῦ ἡ κεφαλὴ ἐκλείψῃ,
γλυκεῖα καὶ εὐφρόσυνος τροφὴ θέλω προκύψει.

ΔΙΜΙΛΙΑ ΛΕΟΝΤΙΑΣ.

ΛΥΣΕΙΣ.

ΤΩΝ ΑΙΝΙΓΑΜΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΦΥΛΛΑΔΙΟΥ.

Τοῦ πρώτου.

Ὅσον ἂν ἁπλοποιήσῃς κεφαλὴν τοῦ Ψ ι τ τ α κ ο ῦ,
νοῦν μηδέποτε ἐλπίσῃς ὅτι ἕξει Π ι τ τ α κ ο ῦ.

Ἄλλως.

Ἀφοῦ ἐξέλιπον οἱ μοιραῖοι
Θαλῆς καὶ Σόλων καὶ . . Π ι τ τ α κ ο ί,
πολλοὶ νομίζονται Γαλιλαῖοι,
ὄντες αὐτόχρημα ψ ι τ τ α κ ο ί.

Α. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ.

Τοῦ δευτέρου.

Ὡς ὁ Ἀδὲμ εἰς τὴν Ἐδὲμ μονάχος οὐδὲν ἦτο·
καὶ τὸ μ η δ έ ν εἶναι μηδὲν μόνον. Σᾶς τὸ κηρύττω.
Ἀλλ' ὅμως ἐὰν συζευχθῇ μὲ ἄλλους χαρακτῆρας,
νὰ συγκριθῇ τολμᾷ κ᾽αὐτὴ μὲ ἄμμον, μὲ φωστῆρας.
Τὸ πλῆθος τῶν μηδενικῶν ὕλη νεκρὰ ὑπάρχει,
Ἂν τοῦτο ἐκμηδενισθῇ, καὶ ἐξορίαν πάθῃ.
Τίς τότε νοῦς, ἢ κάλαμος, ἢ γλῶσσα νὰ μετρήσῃ
μηδενικῶν τὸ ἄσημον καὶ νὰ κατανοήσῃ;

Χ. Κ. ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ.

Τοῦ Λογογρίφου.

Γρ. τῷ Βαννιέρῃ Κ. Δήμησσας

χαίρειν !

Ματαίως ἀνεζήτουν τετράποδον μὲ τρία,
τὸν μ ῦ ν περιεφρόνουν·
ἠρεύνων πλὴν εἰς μάτην τὰ ἄνθη τὰ παντοῖα,
μὲ δύο ἓν νὰ εὕρω, τὰ ἴ α ἐλησμόνουν.
Καὶ ὅμως, ὅρκον, φίλε, ὡρκίσθην μ ὰ τὸν Δία
τὸν γρῖφόν σου νὰ λύσω. Τὰ πέντε ἡ Δοία
παρεῖχεν· ὅθεν μόλις ἓν βλέμμα ἐκεῖ ῥίψας,
ἐφώνησα, Μ ο ύ σ ι α· ὡς αἴφνης ἀνανήψας·
κ' ὁ εὐφυής σου γρῖφος αὐτόματος ἐλύθη
καὶ μ ῦ ς, ἴ α, μ ὰ, ὕ ς, μ ί α, μ ο ύ σ ι α ἐξηγήθη.

Ἄλλως.

Ποία εἶν' ἡ ἐπαρχία
ὅπου ἔχει πολλὰ ἴ α,
ἥτις εἶναι τῆς Ἀσίας,
ἔχει δὲ καὶ πολλὰς μ ύ σ α ς
ἥτις ἔχει πολλοὺς μ ῦ ς
γέμει δὲ καὶ ἀπὸ ὕ ς;
Μ ὰ τὸν Δία εἶναι μ ί α
εἶναι μόνη ἡ Μ ο ύ σ ι α.

Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΑΣ.